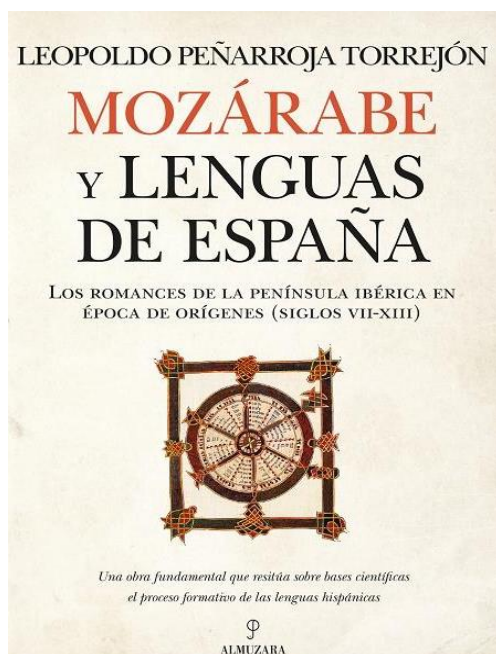

OPINIÓ - POLÍTICA - CULTURA- VALENCIANISME - SOCIETAT

Resenya llibre "Mozárabe y lenguas de España. Los romances de la península Ibérica en época de orígenes" (I) / Toni Fontelles

3/1/2025

Leopoldo PEÑARROJA (2022), *Mozárabe y lenguas de España. Los romances de la península Ibérica en época de orígenes (siglos VII-XIII)*, s. II., Almuzara, 1248 pp.

Index

Els antecedents i el marc / 2

El pare de la teoria (idiomàtica) catalanista / 4

La repetició acrítica (lexica i teòrica) / 8

Un contingut extens i profund /14

Integrar solucions majoritàries i divergències /17

Les controvèrsies / 19

L'inducció i la mostra / 20

La primera novetat: amplitud espectacular / 24

La segona novetat: generalisació / 26

Extensió i consolidació de l'hipòtesis / 27

Movilitat idiomàtica i activitat lectal /28

Contra els elements: un pronòstic / 29

Conclusió / 30

Nota: les referencies a l'obra figuren entre parentesis (p. XXX).

Per a citar esta obra: FONTELLES, Antoni (2025), Resenya de Leopoldo Peñarroja (2022), *Mozárabe y lenguas de España*, s. ll., Almuzara. + pagina uep.

Els antecedents i el marc

Ni en este cas ni en molts atres, les obres no son objectes aïllats d'un autor. No passa ni en lliteratura ni en pintura ni en qualsevol art i manco en la ciencia i en la tecnica. Ho se per experiencia personal i perque conec la produccio-trayectoria d'uns atres investigadors.

Mozárabe y lenguas... no es pot entendre sense «Una revisio critica del "mossarap" llevanti. Fonts i metodologia» (2002 [1985]), ponencia de Peñarroja en el I Congrés de la Llengua Valenciana, en Elig, ni sense «Orige i formacio de la llengua valenciana. (Del substrat iberic a la Reconquista)» (1987 [1985]), conferencia que pronuncià en l'Aula de Humanidades y Ciencias de Gandia, organisaada per la Real Academia de Cultura Valenciana.

La continuacio fon *El mozárabe de Valencia. Nuevas cuestiones de fonología mozárabe* (1990) i *Cristianos bajo el islam. Los mozárabes hasta la reconquista de Valencia* (1993), que corroboraven el plantejament inicial en uns analisis mes detallats i exhaustius. El segon s'amplià en *Cristianismo valenciano. De los orígenes, al siglo XIII* (2007), i tot es resumi en «La qüestio valenciana. Mig sigle de Filologia (1960-2012)» (2013), prolec de 47 pàgines en la reedicio de *¿Valenciano o catalán?*, de Vicente Luis Simó. Entre mig hi ha uns atres articuls, col·laboracions o ponencies congressuals en la mateixa direccio i de gran interes, que es troben referides en el llibre.

Algunes de les critiques eren molt debils (com la de l'historiador Enric Guinot dirigida contra la 'modernitat' de les fonts utilisades per Peñarroja, es tracta d'una mentira publicada i no rectificaa –que yo sapia–, ho expongui en la *Revista de Filologia Valenciana*, 1999, n. 6, pp. 176-179); n'hi ha alguna mes 'tecnica' (com la de l'arabista Carme Barceló) que fon replicada en son moment per l'autor; i unes atres eren falacies, com l'argumentum a silentio o argumentum ex silentio (segons els detractors, la falta o el silenci d'una 'lliteratura' romanica baix domini musulma corroboraria l'absencia d'una varietat viva, es important pero no es determinant perque hi ha proves indirectes aportades per la dialectologa historica), o l'oblit d'alternatives (sense testimonis 'directes' no se soste eixe romanisme popular, aço seria cert si... s'ignoren situacions analogues: el contraeixemple ocultat –i conegut– es l'indoeuropeu, no hi ha 'produccio' tangible, pero cap de llingüiste nega l'existencia... crec).

Des d'esta perspectiva, el plantejament epistemic novedos –l'empíria acumulada– remou el coneiximent establert en la dialectologia històrica, en els estudis del denominat genèricament 'mossarab'. Conforme el presenta Peñarroja, el cas inicial valencià apareixia com una anomalia que no quadrava en la teoria convencional vigent, des de feya decennis, en el panorama lingüístic intern-local-regional i extern-general-peninsular.

La resistència al canvi procedix de tres fonts principals: (a) inèrcia, el rebuig al qüestionament del saber comprovat i difós, comprensible fins a cert punt, però no més enllà (no es una conducta extraordinària en l'història de la ciència); (b) institucionalització, els alineaments personals i grupals (les filies i les fobies, els col·leges invisibles, el repartiment del poder i l'autoritat, la mobilitat intragrupal, la disponibilitat de recursos humans i econòmics, els llibres de text i obres divulgatives, la formació dels investigadors, les relacions mestre-alumne...); i (c) ceguesa intel·lectual, l'impossibilitat cognitiva de 'vore' lo que la teoria –ideologia– no predeia –i a més nega– (tampoc es rar: l'heliocentrisme front al geocentrisme, l'absolutització dels conceptes 'dalt' i 'baix' impedia la possibilitat dels antípodes –que els arbres creixquen cap avall–, l'existència de 'races' superiors i inferiors en la base de l'esclavitud, l'homosexualitat concebuda per alguns com a patologia –requereix de tractament– o com a expressió de la sexualitat personal –sobra la teràpia... v. Fontelles 2020: 99-110, 474-488).

Vejam un eixemple de visió parcial reinterpretada. El nombre de voltes que en la documentació aràbiga de Toledo (ss. XI-XIII) es menciona la traducció o es refereix la llengua dels contractants (pp. 133-158) supera la circumstància o la casualitat: 203 d'un total de 902.

Encertadament, Peñarroja apunta a un fenomen sociologic: “no estamos o no estamos solo ante un síntoma de ignorancia progresiva del árabe, sino de uso vehicular del romance” (p. 139). L’explicació alternativa, donada pels negacionistes del romanisme i partidaris de l’ultraarabisació dels ‘mossaraps’, es que alguna de les parts intervinents no seria toledana; ademés, es reforçaria en la ‘rarea’ dels casos (reduïts a itres! en J. P. Molénat, citat per Peñarroja). Front a la manipulació de la casuística (la sifra d’aparicions, 203, contradiu la rarea, l’invàlida) i a la justificació ad hoc de forasteria (el número i la varietat social dels intervinents desconfirmen l’estrangeria), el raonament de Peñarroja es més parsimoniós –científic–.

Encara que volgam passar de tot, l’empíria és l’empíria i els cisnes negres existixen, diga lo que diga la teoria admesa i consolidada des de començament del segle passat. Pose un exemple proper d’esta oposició inercial conjunta (empírica i ideològica, fets i teoria); en l’escriptura de la llengua valenciana, (a) el sistema accentual de les Normes d’El Puig (no el recuperat per la Real Acadèmia de Cultura Valenciana en 2003, a imatge de les Normes de Castello de la Plana –NdC–) és més simple que el de les NdC (que ademés se servix de forma abusiva i arbitrària de la dièresis complementària i inclou un inútil i parcial accent diacrític), i (b) el que planteja el membre de l’Acadèmia Valenciana de la Llengua Abelard Saragossà (2003: 297-306) també és més racional (econòmic) que les NdC. La resposta ‘científica’ és idèntica: la desatenció de les dos propostes.

El pare de la teoria (idiomàtica) catalanista

El coneixement institucionalitzat pot servir per a plantejar uns altres reptes (obri perspectives, com el descobriment d’aigua sòlida en la Lluna), però moltes vegades dificulta la visió d’elements inesperats, sobre tot si no concorden o són contradictoris en el saber ‘comprobat’ (la teoria geocèntrica impedia acceptar l’heliocentrisme del sistema solar). Una característica que defineix la ciència és el principi del coneixement conjectural (no hi ha veritats eternes i no vaig a descobrir ara a filòsofs com Karl Popper o Mario Bunge o historiadors com Thomas Kuhn).

Una teoria podria ser més o menys permeable a les innovacions i més o menys resistent als contraexemples, però l’història nos ensenya que no és immutable, perquè “Nuestra capacidad de observación es limitada temporal y espacialmente, tanto en el orden personal individual cuanto en lo conocido por la totalidad de los hombres” (Trevijano 1994: 184). Açò pot ser difícil d’entendre sobre tot quan es barregen uns altres interessos, que no només es donen en les hipòtesis emergents sinó també en les consagrades.

Es dir, ideologia n’hi ha tant en lo establert com en lo nou (p. 136, n. 262), tant si s’enten com un ‘prejuici’ o com un ‘conjunt de creences sobre el món’. Inclús si distinguem en la ciència el saber i l’activitat –la teoria i la pràctica–, la neutralitat és dubtosa en molts casos (Agazzi 1996: 64-88; per a una perspectiva més social v. Torres 1994).

En qualsevol cas, s'ha d'evitar que influïxca en els resultats de les investigacions, en la selecció biaixada de les dades, en la valoració de l'informació, en el contrast de les hipòtesis, en el rebuig apriorístic d'anomalies i contraexemples, en el progrés teòric...

Pot pareixer paradoxal, però la dedicatòria a Ramón Menéndez Pidal no oculta que una gran part de les crítiques, o la majoria, ho són a la seva concepció del romànic baix domini musulmà: uniforme i arcaic (pp. 81, 91, 192, 198, 199, 201, 737, 899...), un lèctic opòst a la diversitat i evolució del nord peninsular.

Són les característiques quasi hegemòniques, des dels anys 20 del segle passat, posades en circulació per la magna història de l'espanyol de Menéndez. És un model de ciència basat en les grans figures, els genis descobridors, els experts d'una disciplina, que eren quasi indiscutibles o semideus.

És la ciència 'romàntica' (Medawar 1997: 75), basada en un concepte tradicional d'autoritat. És dir: "La credibilitat de la vida científica [...] descansarà] en la paraula del mestre, cuya posició le capacitarà en exclusiva para interpretar la ortodoxia cognitiva reinante" (Torres 1994: 146).

Importa fonamentalment 'quí diu què?' (Torres 1994: 145-149; Fontelles 1997: 137-145). Però hem de saber que el respecte no està renyit en la crítica raonada.

Est és el coneixement sobre els parlars hispànics que, pam amunt pam avall, majoritàriament, han repetit i transmes dialectòlegs i historiadors durant el segle XX (i continua): Rafael Lapesa (pp. 940-941...), Manuel Sanchis (l'idea de la varietat valenciana: "derivaba tanto de la imagen pidaliana del arcaísmo mozárabe²⁵⁸⁶ como de sus prejuicios ideológicos", p. 979), Álvaro Galmés ("no podía, des de tales premisas [es referix a la concepció arcaisant del romànic i a la desaparició] admitir una posible simetría entre románico anterior y ulterior a 1238", p. 977, n. 2577), Alonso Zamora, Antoni Ferrando, Enric Guinot, Carme Barceló, Francisco Corriente, Pierre Guichard... en algunes excepcions, com Dámaso Alonso (pp. 938-939) que posa en valor el 'mossarap' de les terres que s'anaven conquistant als musulmans, Germà Colón (p. 979, n. 2583), o investigadors moderns (per a mi més desconeguts).

En (a) dades irrisories o insuficients, en (b) suposicions o conjectures, en (c) reiteracio teorica –historica i autorial–, en (d) repeticio casi acritica –en lleus matisacions– dels casos, en (e) ocultacio o infravaloracio de contraeixemples, en (f) clares contradiccions temporals... una gran part d'investigadors s'ha llimitat a confirmar de forma acientifica la proposta menendezpidaliana, coixa pero dominant durant molts decenis, i a invisibilisar (negar) qualsevol discrepancia com a inexistent, impossible, aberrant o acientifica (podriem parlar d'un cas de 'reproduccio' ideologica del coneiximent). La visio es completava en la funcional hipotesis de la falca metaforica que supongue diacronicament l'alvanç surenc del castella 'modernisador', que separava dos zones peninsulars, oriental i occidental, mes 'arcaiques'. I aixina, tot estava en son lloc.

En el fondo, no es especular ni massa ni poc, l'ideologia nort cristia-modernisador front al sur musulma-arcaic es conjugava en el proces de conquesta-reconquesta peninsular. El moviment expansioniste cristia i el retroces musulma s'unix a l'extensio de les varietats neollatines nort-cristianes sobre les del sur-musulmanes (irrellevants, debilitades o extintes).

El paper assignat al 'mossarap', actiu o inactiu, en la teoria hegemonica quadra en la conformacio dels nous romançs i en la 'realitat' de tals comunitats transmissores, tangibles o evanescents, que s'accepten en Portugal i en Toledo, pero es neguen en uns atres territoris: "és improvable que el romanç andalusí hagués persistit en terres valencianes i balears en temps de Jaume I *el Conqueridor*. Al menys, no ho avala cap documentació ni cap indicati" (Ferrando i Nicolás 2005: 82). Sense comentaris. Dire nomes que l'hipotesis no era compartida pel seu mestre Manuel Sanchis: "Consta documentalment que el nucli mossàrab de València sobrevivia encara la vespra de la conquesta" (Sanchis 1961: 98-99). Una afirmacio molt arriscada si no es tenen proves. I ho completa: "fou l'acció d'aqueix substrat mossàrab el principal determinant de la fesomia que particularitzà el valencià dins el conjunt idiomàtic català" (Sanchis 1985: 121; igual les cites son inconvenients ara). Anys mes tart, Nicolás senyalava la contradicccio de Sanchis i rebujava l'accio del 'mossarap' com a transmissor i modulador de la varietat valenciana porque "no sembla [esta influencia], a la vista de les investigacions dels especialistes, avalada per vestigis arqueològics i textuais ben documentats" (Nicolás 1996: 140). Hipotesis coincident en l'expressada uns renglons mes amunt (Ferrando i Nicolás 2005: 82).

Sanchis no estava a soles, Joan Coromines es declarà defensor del mossarabisme com a element singular del valencià: "I que no havia mort del tot en totes les comarques i rodalies valencianes, almenys en certs elements de la seva còrpora física i espiritual: fins i tot allà on l'àrab era ja el senyor, era un àrab farcit, podrit, de mossarabisme; més que tot, en lèxic, en pronúncia, en tantes coses.

I aquest element també va contribuir a aquella torrentada [la que entrà en la varietat catalana importada del nord]" (Coromines 1984: 91; pot ser impertinent recordar-ho). Pareix que siga una opinió personal, però suponc que alguna raó de pes tindria.

Per ad esta àrea concreta, Peñarroja aporta argumentació que sustentaria: "un entramado cristiano autóctono" (p. 999, in extenso pp. 998-1001) al temps que senyala la no identificació social (cristiana) / idiomàtica (romànç) (v. infra comentaris sobre antroponímia). La teoria continuista precisa ineludiblement (a) de parlants transmissors romànics, (a₁) independent de la condició socioreligiosa (arabs, no arabs, musulmans, muladins, jueus o cristians) (com apunta Peñarroja, s'ha de dissociar religió i llengua, per a evitar malentesos i debats estèrils), i que (b) eixa varietat no siga essencialment diferent a les dutes en la conquesta.

Es fàcil advertir que l'hipòtesis del valencià importat –una varietat consecutiva del català– té la necessitat predictiva ineludible de (a) l'arabització absoluta del centre-sur hispànic i la simultània desromanització (= pèrdua de llengua = desaparició dels 'mossàrabs') (p. 1015). Ha d'associar els fenòmens lingüístic i social (romànç i mossàrabs). I (b) un predomini poblacional clar que explique i justifiqui la distribució idiomàtica en el Regne de València. Una altra predicció derivada complementària és (a₁) el supòsit de la 'muralla' idiomàtica posterior entre comunitats residents en el territori. Esta hipòtesis es tambaleja per la primitiva documentació judicial valenciana del segle XIII, causa d'una certa estranyesa en investigadors del paradigma catalanista: "Comunicació aquesta [entre musulmans i cristians] que és indicatiu que, almenys alguns moros, havien fet un aprenentatge de la llengua dels cristians o que ja parlaven algun romànç que els la permetia" (Ponsoda 1997: 130). La primera part de l'explicació no es descarta –alguns moros havien après 'català'– encara que els exemples aportats per Ponsoda dibuixen un intercanvi idiomàtic 'massa familiar', qualitativament i quantitativament distint a la 'anecdota' –és una opinió–; però l'alternativa –que parlaren una varietat, necessàriament romànica i propera, que facilitava la comunicació en els conquistadors– és molt 'perillosa', o letal, per a la teoria aloctonista de la llengua, ¿només m'ho pareix a mi?

Tot açò –hipòtesis rupturista– és discordant de forma particular o general, local o global, en l'abundància relativa de fonts primitives (del VII al XIII), visigòtiques, llatines i arabs, més en unes regions que en unes altres, i en el cabal toponímic, antroponímic i lèxic –reflexos d'un romànic coetaneu viu imprescindible– de glossaris, cròniques, relats, donacions, compravendes, assentaments, conquestes i repartiments –hipòtesis continuista–. Unes dades minimitzades o ignorades perquè no quadren en (desconfirmen o rebaten) el plantejament estès i, en conseqüència, són anecdòtiques, irrelevants, superflues o impertinents.

Peñarroja expressa algunes voltes sa sorpresa per la falta de consulta d'archius i també pel relegament –no mencio– de fondos publicats fa decennis. Ho entendria millor –tots ho entendriem millor– si veguera que l'oblit està motivat perquè... l'informació destorba, i més si contradiu o no corrobora l'hipòtesis elevada a la categoria de dogma (per tant, contrària a la ciència i al coneixement conjectural).

La repetició acrítica (lexica i teòrica)

En l'apartat anterior m'he referit a l'exposició de proves i a la reproducció per part d'uns altres autors. No seria cap d'inconvenient si aquelles foren certes i contrastades, però hi ha voltes que la fiabilitat de l'informació només depèn de la confiança-autoritat depositada en els investigadors primers; en conseqüència, la reiteració pot no ser la millor idea. Seria disculpable fins a un cert punt. Si vaig a escriure d'aeronàutica no cal que comprovi la llei de la gravetat ni les distintes resistències dels metalls, ni jo ni ningun altre.

Són fets establits i corroborats –no estan en dubte–, però en el nostre cas –quan l'assumpte està en qüestió–, la prudència és bona aliada del coneixement. És el denominat escepticisme organitzat del sociòleg Robert K. Merton. D'acord en este manament metodològic: "El investigador científico no debe preservar abismos entre lo sagrado y lo profano, entre lo que exige respeto acrítico y lo que puede ser analizado objetivamente" (Torres 1994: 43-44). Però també se sap que hi ha un 'dogmatisme organitzat' ja que "el científico trabaja en sus propias investigaciones reafirmando en sus propios supuestos y, en todo caso, dudando del trabajo de los otros" (Torres 1994: 53). I també tenint present que l'escepticisme i la neutralitat no són conductes constatades especialment en les controvèrsies o en les disputes científiques (Torres 1994: 47).

És l'anecdota omnipresent, usada com a argument categorial, d'un poblador valencià mossarap denominat 'Pedruelo'. Les característiques de la paraula són: (a) manteniment del grup <-tr-> sonoritzat <-dr-> front a l'esperable reducció a <-r-> ('Perol', com 'Pere' o 'mare'), (b) diftongació espontània de la o breu (sufix <-olu>) en <-ue-> (front a 'Puçol' o 'jovençol') i (c) conservació de vocal final, sens apocop (<-o> front a 'port' o 'hort'). Tres pardals –caracterisadors del romanic valencià– morts d'un tir. Capital si fora certa (l'anecdota).

Ja apareix en Ramón Menéndez quan tracta la pèrdua de la vocal final, encara que diu que hi ha vacil·lació: "En el Repartimiento de Valencia, entre las casas de dentro de la ciudad (De domibus Valentie) que se reparten se nombran los de *Alamello, Avenfierro, Iben Calvo, Pedruelo* y otras así" (Menéndez 1986: 179). Va acompanyat de "*Pedruel* partido de Boltaña" (Osca) (Menéndez 1986: 183), i d'algun altre com "*P. Çalarieta*", atribuït a una nota de Galmés i que Galmés no cita (p. 328).

Tambe figura com a eixemple de vacilacio en l'evolucio de la o breu llatina (ue / o): "«real *Alponti*» etc. Pero también *Pedruelo*, nombre de un vecino de Valencia al tiempo de la reconquista" (Menéndez 1986: 134).

S'amplia en Alonso Zamora en la generica idea del mossarap en singular: "El habla románica se hizo, al estar separada de sus cohabitantes del norte, claramente arcaizante y familiar" (Zamora 1974: 15). Es la típica falacia non sequitur: de la separacio fisica-politica no se següix necessariament l'arcaisme, encara que podria acceptar-se la restricció a l'àmbit familiar, la diglossia.

En la mateixa pagina, sense mes explicacions, el singular generic –"El habla románica"– es torna plural i variat: "la diversidad mozárabe es bien clara, y obedecería a diferentes formas o grados de la romanización, aparte de rasgos étnicos o culturales locales" (Zamora 1974: 15, nota 10), en concordança en les hipotesis de Sanchis (per al valencià) i Badia (per al català).

I unes pàgines despuix ho corrobora: "podemos tener ideas precisas sobre la forma y variantes de las hablas mozárabes" (Zamora 1974: 20). Ho he remarcat perquè les conseqüències son distintes si la parla romanica es uniforme o multiforme (p. e., la modalitat murciana podia ser distinta de la granadina).

Respecte a la diftongacio apunta la curta gama de l'arap (tres vocals: a, i, u, llargues i breus). De la precaucio passa a la conjectura: "es muy difícil saber con exactitud el estado vocálico de las voces romances a que aluden [els autors musulmans].

La *ó* tónica de los escritores árabes puede representar frecuentemente *uo*. La pronunciación era, seguramente, algo vacilante. Las personas más arabizadas pronunciarían *ó*, sin diptongo, y en cambio, las más vulgares dirían *uo*" (Zamora 1974: 21). I tenim la mostra: "El Repartimiento de Valencia registra nombres como *Villanova*, *Avenfoco*, *Alponti*, *Alconcho*, *Barbatorta*, al lado de *Pedruelo* (nombre de un vecino de Valencia), *Azuela*, *Pozuelo* (grafía probable de *ue*)" (Zamora 1974: 22).

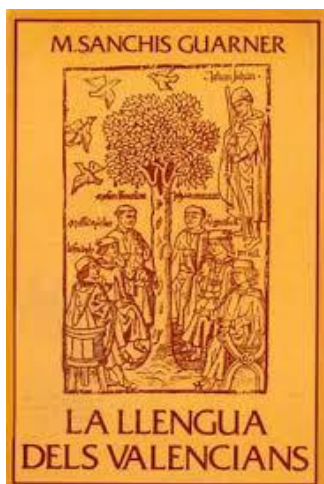
Característica similar troba Rafael Lapesa ya que afirma que el mossarap coneixia la diftongacio i subsistiria en "Toledo y Levante" (Lapesa 1980: 182) i la correlaciona en la teoria del repartiment territorial dels conquistadors – "*šierra*, *bašcuel*" – en regions a on s'instalaren principalment aragonesos: "(Teruel, Segorbe, interior del reino de Valencia), mientras las formas en /e/, /o/ prevalecieron en el litoral, ciudad de Valencia e islas Baleares, asiento preferente de catalanes" (Lapesa 1980: 193). Si nos parem un poc, els plantejaments d'Alonso (vacilacio i dos normes, independent de l'assentament poblacional) i de Lapesa (doble solucio associada a la poblacio catalana / aragonesa, en contra 'Pedruelo, en zona catalana') son incongruents entre ells.

Álvaro Galmés sera u dels principals difusors: "En el *Rep. de Va.* [repartiment de Valencia]: *Pedruelo* III, 57, nombre de uno de los habitantes de Valencia al tiempo de la Reconquista, sin duda mozárabe" (Galmés 1983: 128; reiterat per diversos motius en 138, 154 –com a mostra de manteniment-evolució tr > dr–, 159 i 160).

I repetirà la jugada anys mes tard a l'assegurar que en el mossarap hi ha formes diftongades clares: "*Pedruelo, Azuela, Xilviela* (Valencia)" (Galmés 1996: 102), pero també unes altres dubtoses o bé: "que hemos de leer necesariamente la vocal sin diptongar [...] *Aurel, Avinferro, Avenfoco, Alponti* (Valencia)" (Galmés 1996: 102-103).

En les dos obres, 1983 i 1996 (13 anys de diferencia), manté "*Pedruelo*", pero entre elles hi ha un factor determinant, Peñarroja ya havia publicat alguns treballs (1987, 1989 i 1990) que contradien o explicaven el fenomen '*Pedruelo*'. Havia aclarit que els avaladors del veï de Valencia (Menéndez, Zamora) i pressunt mossarap (Galmés) estaven errats; este veï mossarap no era altre que un repoblador català, com consta en l'assentament: Berenguer de Pedrol, modificat per l'escriba en "*Pedruelo*" (Peñarroja 1990: 66-67, 152). Ni citació ni rectificació; uns ya no podien físicament (havien faltat) i uns altres no volien intel·lectualment. ¿Ciència o ideologia?

Curiosament, u dels grans defensors de la catalanitat del valencià, Manuel Sanchis, no utilitzarà mai est antroponim en les seues obres (les quatre consultades), i dubta de si el fenomen fonètic en qüestió es donava o no, i si era autocton o implantat. L'única menció, no pròpia, es troba en el prolec de Ramón Menéndez: "*pues al lado y enfrente de Abinferro, citado en estas conferencias, aparecen también Avinferro, en el término de Penáguila, así como Xilviela, hoy Chirivella, y Pedruelo, los tres pertenecientes a la zona que hoy habla valenciano*" (Sanchis 1949: 15) (recordem: diftongació contrària a la teoria repoblacionista de Lapesa, pero compatible en la de Zamora).

Sanchis apunta lo que sera una constant (i una incongruència): "cabe considerar sólo como provisionales algunas de las conclusiones obtenidas por los filólogos que se han esforzado para reconstruirla [la parla romanica de Valencia]. En ciertas ocasiones los datos son tan contradictorios que tenemos que limitarnos a plantear el problema" (Sanchis 1949: 107); una precaució epistèmica que no li impedia asseverar en pàgines posteriors de la mateixa obra: "el habla de los mozárabes de Valencia era muy diferente de la lengua valenciana actual, con la que tiene un parentesco poco íntimo" (Sanchis 1949: 135-136). Segons el principi de no contradicció, A (resultats empírics dubtosos) i B (diferència segura i cancel·lació del dubte) no poden ser veritables simultàniament.

Aci, en concret, hi ha també una falàcia non sequitur, de l'insuficiència de materials no es pot inferir cap de certa mínima, en tot cas, una baixa provabilitat (la provisionalitat mencionada en la primera cita).

Sense tractar extensament les lleis fonètiques del romànic (unes poques mencions), si que mantindrà la provisionalitat en una publicació posterior (Sanchis 1961: 141-142).

En l'obra més difosa, *La llengua dels valencians* (l'original es de 1933), enumera les característiques més importants d'eixa varietat primitiva valenciana i mantenia el dubte sobre els resultats de l'anàlisi, però: "*La conclusió és clara, tanmateix: El parlar dels mossàrabs valencians era molt diferent de la llengua valenciana amb la qual té un parentiu poc íntim*" (Sanchis 1985: 120). Com es veu, idèntic plantejament i la mateixa afirmació que abans, ara en valencià.

I per al final, en l'última de les seues obres sobre història lingüística (del català), nos ofereix la següent conclusió: "Coneixem ja relativament prou els parlars romànics dels mossàrabs valencians i mallorquins, bastant semblants entre ells però molt diferents de les modalitats valenciana i baleariques de la llengua catalana parlades actualment al País Valencià i a les Illes. Aqueix mossàrab llevantí incloïa també les regions de Tortosa i de Múrcia, i, segons sembla, era més paregut al de Granada que no pas al de Toledo" (Sanchis 1980: 93). L'afirmació justificativa "Coneixem ja relativament prou" és retòrica pura i buida –sent benevolent–, perquè no hi havia estudis nous que no haguera citat en l'obra de 1961 (especialment, Sanchis 1961: 141). D'ací deriva que les conclusions no poden bellugar-se de la 'provisionalitat' descriptiva inicial ad esta supòsta certa final. En tot cas, esta certa seria falsa.

Més actual es l'història del català d'Antoni Ferrando i Miquel Nicolás (2005), però patix d'una exposició informativa escassa (un tractament molt breu) i de repetir alguns temes sobre el 'mossarap', modernament dit 'romanç andalusí' (Peñarroja advertix de l'impropietat terminològica). No era una parla homogènea, però: "era ben diferent de la dels regnes cristians del nord de la península i, en concret, de la dels comtats catalans" (Ferrando i Nicolás 2005: 81-82). Es l'hipòtesis 'diferencial' nord-cristià-romanç / sur-musulma-arabofon de Sanchis i de Menéndez. Li dediquen un quadre comparatiu, poc més de mitja pàgina, a catorze lleis fonètiques característiques radicalment divergents (mossarap llevantí / català), més dos coincidents, en exemples únics i oposats (Ferrando i Nicolás 2005: 81-82), com

	llatí vulgar	mossarap llevantí	català
A'I	moraira	Moraira	morera
-MB-	colombariu	colombaire	colomer
-T-, -TR-	petrair	Petrer	pedrer

La didactica podria justificar, dic podria, un esquema tan poc matisat i que genera una imatge distorsionada –mendaç– de la realitat evolutiva d'aquell 'mossarap'. La simplificacio expositiva –blanc o negre– desprecia la variada casuística aportada per Sanchis o Galmés, i no parle de Peñarroja, que ni el citen, un comportament poc científic, millor, anticientífic. Son prejuïns i mentires, perque necessàriament havien de coneixer les obres de Sanchis, Galmés i Peñarroja.

Una curiositat respecte a la paraula 'canissia' que mencionen: "els topònims [valencians] amb l'element *kanisa*, interpretats tradicionalment com a 'església', com ara *Alcaníssia*, *Caníssia* o *Alquenènsia*, serien, en realitat, denominacions que els indígenes islamitzats haurien donat a certs santuaris religiosos preislàmics" (Ferrando i Nicolás 2005: 81). Peñarroja manté que designen primitives iglesies en territori musulma (*Revista de Filología Española*, t. LXXI, 1991, p. 370). Personalment i de forma casual vaig trobar corroboracio de la tesis de Peñarroja, en 2011 comprovi que el terme encara significa 'iglesia' en maltés (llengua semítica, derivada de l'arap magribi). En Paceville, en la conurbacio de la capital La Valletta, trobem "Triq il-Knisja" ('carrer de la Kanisia'), en una punta del qual hi havia un modern temple cristia (Fontelles 2019).

Tota esta 'introduccio', ¿per a aplegar a ón? Per a reflexionar sobre les suposicions, les contradiccions, els eixemples desconfirmatoris, les explicacions singulars, els dubtes, els condicionals de les afirmacions, per a entendre que a voltes aixina s'escriu la –mala– ciencia historica i una determinada filologia romanica.

Resumint, no nomes es dona una repeticio acritica dels plantejaments menendezpidalianos en esta qüestio sino que es reitera la casuística (aci ho he eixemplificat en una paraula: 'Pedruelo'). Ho confirme mes avant al comparar l'evolucio dels grups consonantics -mb- i -nd- (v. *L'induccio i la mostra*) en primeres figures de la dialectologia historica i la llingüística historica del sigle XX, tots utilisaven casi els mateixos termes i les cantitats variaven poc entre 10 i 15 com a molt. Estos dos aspectes teorico practics capitals per a l'hipotesis de la discontinuïtat lectal ante i post conquista de Valencia pareix que no han preocupat massa a la 'romanística internacional'.

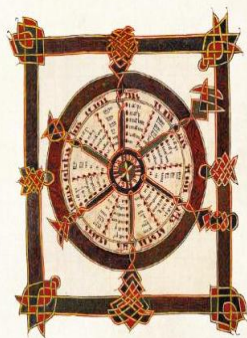
Un contingut extens i profund

En la part fonamental (unes 650 planes) analisa les varietats romaniques des de la 'frontera' del Duero cap avall, comparant-les en les de la zona cristiana del nord. Ho completa en una geografia dialectal d'elements idiomàtics arreplegats en uns ilustratius i comprensibles mapes, al remat del text.

LEOPOLDO PEÑARROJA TORREJÓN

MOZÁRABE Y LENGUAS DE ESPAÑA

LOS ROMANCES DE LA PENÍNSULA IBÉRICA EN
ÉPOCA DE ORÍGENES (SIGLOS VII-XIII)

*Una obra fundamental que resitúa sobre bases científicas
el proceso formativo de las lenguas hispánicas*

ALMUZARA

La descripció inclou els aspectes diagnostics habituals: evolució dels diftongs decreixents <ai> i <au>, diftongació espontànea i condicionada de <ě> i de <ǫ>, conservació o caiguda de vocals finals, tractament de la <f> inicial, reducció o manteniment dels grups interns <mb> i <nd>, aparició i transformació dels sons palatals, marques de plural, estructures sintàctiques bàsiques... No totes aquestes lleis fonètiques tenen el mateix pes en la configuració lectal, perquè afecten a conjunts lexicis de variable amplitut i perquè no tenen la mateixa extensió en la llengua originària, el llatí. També nos podem trobar en processos inconclusos o que han tingut evolucions irregulars (és el cas dels curts grups -nd- o -nn-, front al llarg sufix -ariu > -er).

Una d'aquestes lleis és la caiguda o manteniment de la <-r> final en paraules agudes (pp. 833-838). És

important per la repercussió en el transplant de la llengua –teoria rupturista–, per la transmissió genètica de 'mare' (català) a 'filla' (valencià). L'anàlisi documental de Peñarroja mostra un tractament general, peninsular: "Tanto en el continuo dialectal románico del norte cristiano como en los romances de al-Ándalus salvo en su parte nororiental (áreas de Lérida, Tortosa y la franja del Sobrarbe-Ribagorza), no hay signo de otra cosa que de la conservación de -r" (p. 835), i en la regió oriental: "no parece haber duda de que el románico sudcatalán era, antes de la reconquista de las regiones de Lérida y Tortosa en 1148-1149, una continuación del catalán del norte en cuanto a la caída de la -r final de los oxítonos [ana(r), forne(r)]. Distinto era el comportamiento del románico de Valencia, que solo parece haberse unido a ese uso a partir de la cota de Peñíscola" (p. 838).

Repassem un altre cas (de forma resumida i restringida al valencià): el tractament i evolució del diftong secundari -ai < ariu: Sanchis diu que el sufix -ariu presentava la forma -air en temps prejaumins, és dir, aquella varietat romànica anterior al segle XIII practicava la solució arcaïsant -air (Sanchis 1985: 120-121; recordeu que la primera edició és de 1933), i que ja implicaria l'eliminació de la vocal final -air(u) (Peñarroja 2022: 452). Es repetirà –perquè ratifica l'asseveració– en obres posteriors en un corpus analitzat prou major (Sanchis 1949: 108-109).

Mes tart afirmarà que el diftonc es conservava pero estava canviant i dona un toponim: "Chinqueyr" (Sanchis 1961: 125; hui "Xinquer", p. 126), pres de Galmés, que havia publicat *El mozárabe levantino en los Libros de los Repartimientos de Mallorca y Valencia* (NRFH, num. 4, 1950: 313-346), i que havia aportat també les formes "Cinquayros" i "Chinqueyr", reduïda esta segona, 'per catalanisació' (Galmés 1983: 142). Però en el darrer manual seu d'història de la llengua catalana es desdii, reula i torna a defensar la conservació del diftonc, sense canviar a -er com fa el valencià actual (Sanchis 1980: 94) i el català dels conquistadors (Fontelles 1997: 78-79).

Obviament, un discrepant de la teoria ha de comprovar la documentació i veure si n'hi ha més i si esta l'avalua o no. S'han de revisar les fonts, la datació dels textos aportats, la cronologia concreta dels canvis fonètics, la comparació en unes altres investigacions, les distorsions provocades per les adaptacions gràfiques, etc. En resum, s'han de reanalitzar la quantificació-exactitud i la qualitat de l'informació aportada (Agazzi 1996: 286-289).

Per a entendre'ns i es d'aplicació genèrica, no té el mateix significat –epistèmicament i convencionalment establert– que aparega el sufix -er en un text aràbic previ a la conquesta de València (prova de reducció) que si es documenta en el llinatge d'un musulmà en el repartiment (confirmatori de la reducció), o si el trobem en un toponim de nova creació cristiana (irrellevant teòric). També es representant d'evolució fonètica –com explica Peñarroja– que un romanisme aparega adaptat a l'aràbic en un lam (ele) inicial duplicat <ll> ('llobregat'), perquè s'opon a la norma ortogràfica aràbic i perquè, colateralment, no tenia tampoc tradició en l'escriptura llatina. L'aparició de <ll> es relativament tardana, de mitjan del segle XIV i principis del XV, però la generalització és posterior (*Corpus informatitzat del valencià* –CIVAL–, v. 'llarc', 'llauger', 'lluna').

Peñarroja ha seguit meticulosament tant en els treballs primers (per al romanic valencià) com en el darrer (per al romanic oriental i per als restants: central, surenc i occidental). No només té en compte els estadis evolutius intermedis en -eir (representat per 'Chinqueir') o el final en -er (representat per 'Xinquer'), sinó les conservacions clares –per a evitar la falàcia d'evidència incompleta o espigoleig– com 'carrera' (per 'carrera'), atribuïbles sense dificultat a la diversa cronologia de les adopcions (perquè en l'aràbic estos termes són 'incrustacions', en escassa probabilitat de naturalització i mínima de transformació).

A més aporta molta informació nova que corrobora la hipòtesis: la major part de les varietats havien aplegat al final del camí diacrònic baix domini musulmà: fornariu > fornairu > fornair > forneir > forneer > forner (pp. 246-248), excepte el gallec i el portuguès que es mantenen en -eiro, si bé hi ha una tendència actual a monoftongar en -er des de Lisboa cap al sud (p. 863). I unes altres vegades, l'anàlisi més extens de la casuística li permet contradir afirmacions anteriors, com la de Galmés (pp. 249-250).

Per a les distintes parles, la reduccio (ai > e) es provable que fora antiquissima perquè ya es troba en algunes de les pissarres visigotiques datades en la segona mitat del segle VII (p. 853) localisades en Avila, pero també afecta a l'adaptacio del celtic Talavera (< talav+ariu) que es inequívocament transcrit en fonts araps sense diftong (p. 854). Es norma també en l'Extremadura oriental, en Zamora i Salamanca (l'limit en Portugal), i en la zona oriental (valenciana, murciana, balear i surcatalana).

La presencia de paraules en diftong decreixent conservat, documentades, es fàcilment explicable per diverses raons confluents: l'adopció i l'adaptació en una fase inicial o d'alternança, la lletinitat dels canvis fonètics que no es produeixen de la nit al matí ni tampoc de forma sistemàtica, la familiaritat del superestrat arap (-air es un sufix diminutiu en arap, baḥar = mar, buḥaira = mar chicoteta, llacuna, albufera), ademés s'han de tindre en compte les lletures arbitràries, la regularisació de les interpretacions i uns altres factors singulars (pp. 181-182, 183-186, 189-191, 197-198, 853-863...).

A banda d'un extens i complet anàlisi de les lleis fonètiques, el lector disposa de quatre índexs: lexic, etimologic, toponimic i de romanismes en alifà (en caràcters araps).

Imagens: almuzaralibros.com, marcialpons.es.

Resenya llibre "Mozárabe y lenguas de España. Los romances de la península Ibérica en época de orígenes" (i II) / Toni Fontelles

4/1/2025

Segon part de la resenya feta per Toni Fontelles al llibre de Leopoldo Peñarroja.

Integrar solucions majoritaries i divergencies

En un periodo tan llarc, cinc-sis sigles, en un territori tan ample i en un assunt tan poliedric com son les llengües romaniques en formacio, era i es dificil de creure una suposta uniformitat espaciotemporal i l'absencia de concordances multidireccionals (l'hipotesis estesa era un prejudi). Ya ho he dit, lo basic i esperable no es l'immutabilitat menendezpidaliana i dels seus

seguidors, sino lo contrari, la variacio intuïda o apuntada per alguns d'ells.

En la ciencia, a l'hora d'oferir explicacions, es convenient intentar reduir el numero i que s'apliquen a la major quantitat possible de situacions o de casos: poques i generals (els arguments ad hoc, singulars, es poden usar pero tenen un encaix tecnic mes dificil).

Aixina, en primer i destacat lloc es troba el factor temporal que nos servix per a justificar tant la conservacio d'elements (arcaismes) com l'evolucio de caracteristiques fonetiques (modernitat).

Si es partix de l'hipotesis de l'arcaisme fonetic dels 'mossaraps' nos trobarém moltes voltes en grans bosses d'anomalies (opostes a l'immobilisme) i en un galimaties de causes complex i incongruent (en ser possible i certa l'influencia dels escrivens en la documentacio, s'ha de ser molt caute i restrictiu; pot passar, pero choca que es 'catalanisara' el toponim 'Petricariu' en 'Pedreguer' –petra > pedra– i s'oblidaren de 'catalanisar' 'Petrer', 'Patraix' o 'Petracos', de la mateixa familia; per a uns atres casos, p. 250). El panorama millora notablement, se simplifica i quadra en el coneiximent generalisat d'unes atres modalitats, si partim de la possibilitat que eixos lectes baix domini musulma evolucionaren en el transcurs dels sigles, no a soles pel pas dels anys sino per l'us continuat dels distints grups de parlants, que es el verdader motor del canvi.

La variació és connatural a la diacronia (el temps) de les llengües, així s'observa en el llatí primitiu, en el clàssic, en l'edat de plata i en la transició als romanços. A mi me cridà l'atenció quan vaig llegir les primeres obres de Sanchis (1949 i 1961) i en la toponímia híbrida araborromànica apareixien Benimagrell i Massamagrell i hi havia musulmans, aparents, de llinatge Almacro en els llibres del repartiment del regne. Me resultava contradictori i per intuïció o per ocurrencia vaig veure l'efecte unificador del vector temps, ja que generava estes discrepàncies i permetia explicar-les. En els tres casos – transmesos per mig de l'arap – hi ha un mateix formant llatí 'macer' (magre, prim), però mostren dos versions-solucions incompatibles del lècte: evolucionat en els toponims (que solen ser més resistents als canvis) i conservat en el llinatge. L'explicació més parsimoniosa és la cronologia en l'adopció del terme, constatable moltes atres vegades: (arcaisme) la conservació del grup <-cr-> (no cal recórrer a un probable cultisme) i (modernitat) la sonorització del grup <-gr-> (no cal recórrer a una probable i irregular catalanització dels escribes). Este criteri és aduit prou voltes (747, 787, 855, 861, 862, 867, 905, 909...), però, per al meu gust, sense donar-li l'absoluta preeminència que té entre tots els vectors de canvi.

Siga com siga, és l'element que resoldrà un fum de discrepàncies aparents dels romanismes en les múltiples i abundants fonts que maneja, i que també serveix a uns atres filòlegs (com els mencionats) i en unes atres ocasions ('vici' i 'avear', 'juí' i 'judicial', 'catedra', 'cadira' i 'cadera'...). Té un ample espectre d'aplicació.

Peñarroja detalla les múltiples circumstàncies (causes), més particulars, que difuminen la 'romanitat' d'un terme, totes elles acceptades i acceptables en esta classe d'estudis: la perícia o les preferències dels escribes, la costum llatinizadora cultista, les imprecisions i vacil·lacions escripturístiques pròpies d'unes varietats en formació, les adaptacions acústiques del romanisme a l'arap, la dificultat normativa gràfica (per absència de figures-lletres, p. e., la palatal lateral era un problema per a l'arap i també per al romanç), la dificultat gràfica (per absència de sons en la llengua receptora, la <p>), els errors i les equivocacions, la possible i probable evolució fonètica de l'arap peninsular (el ta emfàtic i el qaf originàriament eren sons i canviaren a sorts)...

Tot açò s'ha de posar en el context de l'edat mitjana, en un món radicalment distint a l'actual, a on els dialectes estaven en procés de constitució i l'escriptura era un bé propi i privilegiat d'uns pocs grups socials concrets.

Les controvèrsies

La voluminosa obra tracta els debats colaterals, qüestions conexas a l'hipòtesis general, com: el material disponible, el suport documental propi i alié, l'ambigüetat terminològica de 'mossarap', el romanisme en època musulmana, les asimètriques explicacions epistemiques, les discussions derivades de ses investigacions, les dificultats d'adaptació dels romanços a l'alfabet arap (alifàt)...

Una característica diferencial respecte a la majoria d'investigadors i estudis (tots els mencionats) es l'abundancia de fonts consultades; n'hi ha de cristianes i de musulmanes, principalment anteriors o coetànies a l'alvanç de la conquesta i algunes també posteriors, que les corroboren. La part diacrònica està ben coberta.

Sense dubte, l'incorporació de tantes i tan diverses fonts dona seguretat i fiabilitat a les conclusions de Peñarroja i al mateix temps reforça les objeccions realitzades ad uns altres autors. De forma complementària, debilita les hipòtesis 'comprovades' fins ara i socava la credibilitat teòrica dels contraoponents.

Mencione ademés el debat conceptual perquè sol ser més-que-terminològic (ací i en unes altres situacions, Fontelles 2023a). Li desagradava el terme 'mozarab' perquè ha originat confusió entre els aspectes idiomàtic i social, cosa que senyalà fa anys (Peñarroja 1990: 48-49; 1993: 296). És partidari de la dissociació: "lengua y religión son fenómenos distintos, y el uso del romance por los grupos sociales de la España musulmana fue transversal" (p. 81), i ho reitera: "porque no hay equivalencia entre las caras religiosa y lingüística del *mozarabismo*" (p. 81, i també pp. 926, 999). Però algunes de les solucions plantejades –com 'romandalusí'– ni són millors ni resolen el conflicte. Peñarroja utilitza unes altres denominacions sense abandonar 'mozarab', però sent conscient que és un mal menor.

També s'ha de separar la forma –onomàstica– de la parla utilitzada perquè pot ser equivocada la relació antroponím arap = llengua arap (els problemes els tracta en pp. 935, 946, 947...). Així: "Una parte significativa de la población mozárabe y seguramente muladí alternaba dos nombres; árabe y romance" (p. 946); podem trobar un "«Ego *Dominqiz*, qui ita vocor in latinitate es in arabia *Aulfaçan Auencelema*», 1115 Toledo" (p. 947), o "El documento *Gpal* 1.012/1125, muy cercano a la conquista [de Toledo], es un testamento del presbítero Māyir ʿAbd Allāh b. Šuhayl (Petrus en 966-1121)" (p. 947). Per això, afirma: "hay que guardarse de extrapolar esta onomástica girada a lo árabe de algunos representantes cristianos, que no aparece en otros contextos menos comprometidos" (p. 918). Un aspecte que també em cridà l'atenció fa anys per l'importància dels personatges intervinents en les relacions entre cristians i musulmans (Fontelles 2023b).

Peñarroja estudia les equivalències entre so i grafia en cada una de les lletres fonètiques.

De forma breu mencione un cas anecdòtic (i categorial): l'arap se servia d'algunes lletres 'sordes' –<ṭ> i <q>– (en realitat serien sonores) per a escriure sonores llatines originàries com Qurṭuba (Còrdova) o Saraqusta (Saragossa < Caesar Augusta). El comportament gràfic 'anomal' és consistent en el conjunt de la teoria, quan Pere I / Pedro I d'Aragó firmava com Bīṭru^h en arap en documents de 1100 (p. 653), i enllaça en el replantejament global i sistemàtic de les adaptacions i adopcions de termes llatins en texts araps (pp. 159-195).

L'inducció i la mostra

U dels metodos que nos permet obtindre coneiximent (conjectural) en la ciencia es l'inducció la qual partix de lo concret per a poder elaborar generalisacions. Basicament consistix en l'observació de la realitat, en la comprovació reiterada dels fets i en la formulació de lleis extensibles a tot el grup i a situacions desconegudes (present i futur). Sens escorcollar mes, l'inductivisme produïx un saber provisional, sempre somes a la modificació ya que no podem conèixer tota la casuística actual o per vindre, ni individualment ni col·lectivament (existix l'inducció completa quan el conjunt analisat es finit, p. e., els alumnes d'una classe, els carrers d'un poble o les fraules que hi ha en una caixa, pero no es el nostre cas).

Des d'una perspectiva inductivista –ingenua– i com que parlem de provabilitats, fa molts anys ya senyali l'importància de la quantificació –la quantitat d'observacions– per a la validesa i per a l'explicació d'un fet (Fontelles 1997: 51-80; especialment la mostra, 76-80).

Resumint, per a que es veja com es treballava o treballa en dialectologia històrica. A mitant del segle passat, Manuel Sanchis publicà unes conferències (1949) a on constatava, en un corpus d'unes 1500 paraules, la separació evolutiva entre els parlars romànics anterior i posterior a la conquesta cristiana de València (recorde que el prolec es de Ramón Menéndez); en treballs posteriors (1961, 1980) la base observacional descrita fon prou mes curta. La similitut entre els romanços de la baixa Catalunya (estudiada per Samuel Gili, 1955) i del nord es fonamentà en un corpus d'una vintena de termes (dubtosament significatiu, rallant en l'insuficiència o en l'anecdota). Per la mateixa dècada Álvaro Galmés (1950), i en acabant (1983), sobre una base aproximada d'uns centenars de paraules també classificà el mossarab valencià com a diferent del romànic del nord. Haurem d'esperar als 80-90, en Peñarroja (1987, 1990), per a que hi haja canvis quantitius-qualitatius, no en el mètode (inductivisme: anàlisi de casos i formulació de lleis), pero si en el corpus d'observació (unes 3500 paraules, mes representatiu, sense dubte) i en les fonts analisades (arabs i llatines, anteriors i coetànies a la conquesta, i alguna posterior, que garantisen la 'aleatorietat' i la 'comprensió' del fenomen analisat).

En aquell moment, les conclusions-llais fonetiques de Peñarroja eren –i son– oposades a les dels autors citats, i mes fiables per una major provabilitat d'encertar (abandonada l'idea de la certa absoluta, a l'inductivisme només li queda el joc de la major o menor provabilitat d'acostar-se a la descripció de l'objecte). Al mateix temps permetien una reinterpretació tant de la realitat com de les notícies. Ho hem vist en global, pero podem vore-ho en particular en l'evolució dels grups consonàntics medials -mb- i -nd-. El conjunt dels anàlisis es molt curt excepte el de Peñarroja. U dels problemes es l'escasseja mostral perquè no son molt abundants en llatí i per lo tant no es esperable una ampla representació documental.

I l'atre es derivat, de forma general, els eixemples es repetixen, practicament son sempre els mateixos; com abans, l'únic que se separa un poc prou es Peñarroja, en una major varietat. En la següent comparativa oferixc: autor, any, numero de casos, pagines de referencia i a voltes hi ha aclariments i notes per a una millor comprensió.

Sanchis (1949), tracta nomes del mossarap valencià, 4 -mb- (130); 5 -nd- (130-131).

Sanchis (1985) (–1960– i posteriors edicions de *La llengua...*), 2 -mb- (120-121); 3 -nd- (120-121).

Sanchis (1961), 5 -mb- (126, 145); 5 -nd- (145).

Sanchis 1980), 4 -mb- (95); 6 -nd- (95).

Zamora (1974), 6 -mb-, es conservava (45); 4 -nd-, es va assimilar per acció de la llengua conquistadora, catalana (45).

Lapesa (1980), nomes comenta un grup, 3-mb-; en els primers sigles dels romanços: "el grupo latino [mb] se mantenía en mozárabe (*polombina*), gallego-portugués (*pomba*) y leonés (*palomba*), mientras en Burgos, Aragón y Cataluña se usaba la asimilación /m/ (castellano y arag. *amos*, *camiar*, *paloma*, *lomo*; cat. *llom*, *coloma*) (Lapesa 1980: 183).

Galmés (1983), analisa tots els parlars romanics peninsulars; el treball original sobre el mossarap valencià i el balear es de 1950; 4 -mb- (1 Valencia i 3 Mallorca) (152), hi ha reducció en un cas de Valencia i un atre de Mallorca, per influència catalana (152); 7 -nd- (4 Valencia i 3 Mallorca) (152). Es curios que havent consultat els *Llibres del repartiment* de Valencia Galmés no trobara ni en 1950 ni en 1983 ni en 1996 els musulmans valencians Uarat *Alcama* (<gamba o camba), Abin*colom* (<columbu), Mahomat *Alfoner* (<fundariu) o els abundants toponims de la família 'paloma' o 'colom' (Peñarroja 2022: 728-730). Pert a més inri de Galmés, en 1979-1980, Amparo Cabanes i Ramón Ferer publicaren una edició transcrita dels llibres en un índex toponímic i i un atre onomàstic. Negligència.

Galmés (1996), el llibre es referix a tot el mossarap i afirma que es conservaven els dos grups; 7 -mb- (2 Toledo, 1 Mallorca, 2 Valencia i 2 Sevilla) (108); 4 -nd- (2 Mallorca i 2 Valencia) (108). No hi ha cap de contraeixemple.

Ferrando i Nicolás (2005), son els mes curts de tots, dos eixemples i oposts, com es veu en el quadro inferior. No hi ha opció a l'informació discrepant. El reduccionisme casuístic es invalidant de l'hipòtesis encara que es faci per un 'esperit' didàctic. Es un eixemple de la falàcia d'evidència incompleta o espigoleig (Ferrando i Nicolás 2005: 83-84).

	llati vulgar	mossarap llevanti	catala
-MB-	colombariu	colombaire	colomer
-ND-	corte + retunda	Quatretonda	Quatredona

Peñarroja (1990: 392-408), porta unes decenes d'eixemples tant a favor de la reduccio com del manteniment, pero la reduccio ya es donava en toponims anteriors a la conquesta i en llinages de musulmans: "La conquista musulmana halló sin duda, en Valencia, *mb*, *nd*, algunos de cuyos representantes el árabe vulgar adoptó y estabilizó en su forma originaria [...] habremos, al menos, de aceptar por escueto paralelismo respecto de otros problemas fonéticos estudiados, que el *Repartiment* de Valencia delata la reducción real *m*, *n*. Y es infundado pensar que el escriba respetara justamente las formas conservadoras com *mb* y *nd*, alterando el resto" (Peñarroja 1990: 408). Es l'hipotesis, ya esgrimida per Sanchis per als derivats de 'petra', de l'intervencio aleatoria dels escrives (no se sap quàn), pero orientada i simultanea (conservaven l'arcaisme 'mossarap' –columbair– i regularisaven el 'catalanisme' –colomer–). Hi ha solucio per a casi tot, real o ficticia.

Peñarroja (2022: 709-736), arreplega centenars de paraules sobre l'evolucio dels grups -mb- i -nd- en territori peninsular, en conservacio o en reduccio (m, n). En el cas particular valencià diu: "con arreglo a los datos, el supuesto de una conservación genérica de -mb-, -nd- en el románico de Valencia es una idea caduca que por arraigada que aparezca en la concepción pidaliana del mozárabe y en algunos desarrollos posteriores (S. Guarnier, Galmés), no tiene refrendo" (Peñarroja 2022: 730). En el cas general explica: "valorado el material peninsular, no podemos ya interpretar las asimilaciones y reducciones -mb- > -m-, -nd- > -n- como resultado de una punta de lanza que impulsara ese cambio hasta el límite actual del gallego, pues la reducción estaba arraigada desde el Cantábrico al Valle del Guadalquivir, desde la *raya* portuguesa al Mediterráneo" (Peñarroja 2022: 736).

A nosatres, aci, nomes nos interessava el fonament empiric (numeric) de les conclusions sobre l'evolucio o el manteniment dels dos grups consonantics llatins i crec que es patent: "la distancia entre lo parcial de los testimonios y las conclusiones es difícil de salvar" (Peñarroja 2022: 714). Mes que dificil, es prestidigitacio per part dels experts i credulitat, a grapats, entre el public. Les afirmacions –coneiximent cert– dels autors anteriors a Peñarroja no superen el nivell de l'opinio, en mostres tan curtes, seleccionades i sense discrepancies. En qualsevol ciencia experimental ho tirarien al fem per inservible.

La primera novetat: amplitut espectacular

¿Qué ha variat des dels primigenis treballs dialectologics a l'actualitat? Fonamentalment, la gran potencia explicativa de la filogenesis romanica peninsular derivada de l'ingent documentacio consultada i aportada.

Sens exagerar, el panorama canvia de dalt avall: en quantitat (entre 15.000 i 20.000 termens, sifra abrumadora respecte a qualsevol altre estudi anterior) i en qualitat (es veu el conjunt dels neorromànçs peninsulars, aspecte conjeturat –casi endevinació– per Menéndez i seguidors; poc més que apuntat –poca fiabilitat– per Galmés; i maltractat o ignorat per un grapat d'experts actuals –entrariem casi de cap en l'especulació–).

Sabem que la generalisació poblacional i situacional –vàlida externa– i la potència explicativa es veuen perjudicades quant menor es la mostra. Aixina, si no hi ha hagut més variacions (es la clausula-condicio ceteribus paribus), la major amplitud es una garantia per a la millor comprensió del fenomen estudiat (he tractat les inexactituds o limitacions derivades de la deficient o curta selecció de fonts en un cas pràctic de la flexió verbal –Fontelles 2022).

Vista la descripció de Peñarroja, és prou difícil superar la casuística acumulada, tant la confirmatòria de la hipòtesis com la desconfirmatòria de les hipòtesis general o parcials; perquè és possible que s'acoste a la població real disponible (estariem davant d'una inducció casi completa) i en conseqüència les conclusions serien més fiables provabilitàticament.

Una investigació que trobe pareguda, pel volum de la casuística, és la realitzada per l'historiador Enric Guinot (1999) sobre els moviments demogràfics en la conquesta del Regne de València, en el XIII-XIV, i que segons ell serviren per a decantar les àrees idiomàtiques i la parla en les distintes localitats i ciutats.

Quan la mostra analitzada és coextensiva (tota la població) o casi (la part proporcional és altíssima) en el conjunt real-accessible, és impossible o improbable contradir la teoria-hipòtesis per falta de representativitat, perquè no es pot arreplegar una eixemplificació immigracionista més extensa que la de Guinot. Vull dir, desconec si hi ha possibilitat material d'ampliar-la en més casos que la puguen tombar.

Per esta rao, la refutacio de l'hipotesis no pot vindre d'una mostra major (mes comprensió), es dir, d'un error mostral (incompletut o insignificancia dels casos), sino d'una altra classe d'insuficiencia metodologica-teorica (pp. 981-983, i nota 2589): ya ho apunti en son moment (Fontelles 1999), (a) l'autor hauria d'haver establert les condicions –els percentajes personals concrets o aproximats– per al predomini d'u dels lectes importats, no ho feu, es deixava a una 'evidencia acumulativa' –indeterminada–, cosa que impediex qualsevol comprovacio o contrast; afegc ara, (b) lo esperable del proces migratori seria un pidgin, un hibrit de contacte, en posterior criollisacio: catala-aragones en la costa i aragones-catala en l'interior (no hi ha constancia material de tals estadis migevals); (c) l'identificacio variable (catala / aragones) d'alguns antroponims, vinculats o no a un toponim (Cabanès 1998, 2001), no permet establir percentajes de predomini idiomatic, o son molt debils en el pas d'una o dos generacions (es dir, els descendents d'un supost 'Enrique de Terol' poden ser de Cullera, de Nules o de Balones en 30 o 50 anys, encara que conserven 'de Terol'); (d) es una hipotesis de molt baix nivell predictiu: no cal una temporalitat extensa –secular– per a justificar l'existencia i l'extensio d'una modalitat (catalana) quan, des del principi, es poden trobar proves i documents d'eixa llengua vinculada a localitats o territoris, la nova teoria es superflua i no explica molt mes que l'anterior repartimentista (Ballester 2021), es mes elaborada.

La segona novetat: generalisacio

Hem vist la part quantitativa. La part qualitativa es un canvi de perspectiva en els estudis i en el coneiximent.

Es manté l'hipotesis inicial, la varietat neollatina valenciana era similar a la que hi havia en l'orient hispanic (terres de l'Ebre, Catalunya, Balears) i no essencialment distinta, com es defenia des del paradigma catalaniste (primerament, Manuel Sanchis –1949, 1961– i Alvaro Galmés –1950, 1983–, o secundariament, des d'obres divulgatives i de poder –autoritat colegial– com el llibre *Las lenguas prevalencians* –1985– o el monografic de la revista *Saó* –1994–). Conve recordar que per aquella epoca, Joan Coromines (1984) afirmava que la llengua valenciana –catalana– era duta, pero al mateix temps cocreada per l'aportacio 'mossarap' nativa. Açò concordava, grosso modo, en les teories d'Antoni Maria Badia i de Manuel Sanchis –i tambe en el 'primer' Germà Colon–, les tres tenen un component explicatiu 'substratistic'. La diferencia es que en Peñarroja l'element 'mossarap' es estratistic i està en la base de l'actual valencià. No es importat, sense negar mes aportacions i tambe en la dificultat afegida de determinar còm es produi l'interaccio i integracio final entre lo que hi havia i lo nou (Peñarroja 1993: 197).

A la confirmacio de la validea interna (l'hipotesis autoctonista local) s'afeg la validea externa del model-proposta, la generalisacio a unes altres parles-regions (Andalusia, Portugal, Toledo...).

Hi ha extensio en els dos eixos de les varietats: sincronia i diacronia. En la sincronia (espacial, transversal) aporta exemples procedents de distintes arees, concordants o discordants en els resultats evolutius, en direccio nort-sur i est-oest; i en la diacronia (seqüenciacio temporal, llongitudinal) nos oferix talls transversals de distintes epoques per als distint dialectes. L'amplitut mostral procedix d'un escorcoll secular i global –no realisats fins al moment– de fonts musulmanes i cristianes.

De la documentacio aportada (contrastada) per Peñarroja no s'inferix l'estat llingüístic dibuixat des de principis del segle passat, per Menéndez Pidal i els seguidors, fins als anys 80 i mes, sino un atre ben diferent, ¿antagonic?. Hi ha 'parles romaniques' diverses que tenen concomitancies geografiques horisontals i verticals d'identitat i de diferencia, que, per una atra banda, es lo esperable.

Lo atre, la casi absoluta discrepancia lectal entre el nort i el sur d'una hipotetica ralla divisoria era una conjectura, un absurt, una anomalia total (les varietats neollatines actuals, autonomes pero no independents, presenten una distribucio-caracterisacio parella).

El nou mapa dels romanics en Al-Andalus ha de partir de: "a) las conexiones entre estas hablas no tenían por qué ser solo horizontales; y b) la idea de que cesaran de golpe en sentido vertical en la línea simbólica del Duero o, más al este, en la del Ebro no se basa en datos comprobables" (p. 853). Traduit, si 'cavaller' / 'cavallero' apareix en Toledo i en Asturies, en Cordova i en Girona i en Valencia, en documentacio tant llatina com arap, de similar epoca, la conclusio es meridianament clara: el sufix -ariu estava reduït a -er / -ero, independent dels exemples en contra.

Extensio i consolidacio de l'hipotesis

Els seminals i pulcres estudis sobre el 'mossarap' valencià de fa vora 50 anys representaven un canvi local de paradigma per a l'hipotesis idiomàtica continuïsta. Ara, es un canvi global de paradigma respecte al dominant durant decenis en l'historiografia espanyola i que encara es manté. Es manté perquè els defensors no reconeixen l'insuficiencia metodologica científicotecnica en la qual treballen i han treballat: 1000 o 1500 observacions diuen alguna cosa pero poc respecte a quinzemil, sobre tot si hi ha abundants 'cisnes negres' (milers de contraexemples) desconfirmant les primeres.

Sens hiperbole, el voluminos i documentadíssim *El mozárabe y las lenguas...* confirma i consolida aquell plantejament inicial, dels 80-90, des d'una doble perspectiva: les modalitats romaniques son una realitat constatable durant la dominacio musulmana de la península Iberica i, aço es lo novedos, es transformaren, com pareix que era lo natural. Lo que estava comprovat per al territori valencià es generalisa (major validea externa) a unes atres parles hispaniques per mig de l'ampla casuística aportada.

La tesis, donada per ferma i establida, de lectes estancats i immutables o insensibles al temps no era certa per al valencià, pero tampoc era certa per a unes atres regions espanyoles. Es mes, front a una concordança evolutiva horisontal (orient-valencià / occident-portugues), Peñarroja n'aporta una atra vertical (nort-cristia / sur-musulma). Trobarém evolucions convergents i/o divergents multidireccionals (entre nort-sur i entre est i oest), pero està (com)provat en suficiencia que les varietats responien al pas dels sigles.

Movilitat idiomàtica i activitat lectal

En la part final del llibre hi ha un extens comentari sobre prepoplació i es pronuncia contra lo que denomina 'lleï de la gravetat' en el desplaçament de llengües nort → sur: "no se puede seguir sosteniendo que, en conjunto, el románico del sur del Duero [...] constituía un bloque homogéneo caracterizado por el arcaísmo [...] i que en el contacto interlingüístico, els lectes] representaban modelos antagónicos cuya interacción se saldaría con la extinción de la primera [el mossarap]" (p. 914). I, en segon lloc, "hubo más movimientos de hablantes y de lenguas desde los siglos IX-X en dirección inversa, cuya influencia en los balbucientes dialectos del norte antes de su desplazamiento hacia el mediodía español es poco prudente descartar" (p. 914).

Tambe li dedica unes quantes pàgines a l'activitat o passivitat de les parles romaniques. La teoria convencional afirma que a la condició d'arcaics unien la de debils o decadents. L'única eixida raonable per ad estes parles era la desaparició o 'absorció per les puixants varietats del nort. Peñarroja es taxatiu: "la explicación tradicional ha de descartarse; o modificarse de manera sustancial. Lo contrario equivaldría a escamotear, contra toda evidencia empírica, un corpus lingüístico de **datos cuyo volumen va bastante más allá en cantidad, diversidad y detalle** del exiguo cupo de noticias, a menudo dispersas y deshilachadas, en que se fundamentaron unas conclusiones algo aventuradas" (p. 942; el destacat es meu). I a partir d'ací desgrana els dialectes de les distintes zones i les proves que sostenen la vigència o permanència (Toledo i el centre, Portugal, l'orient hispanic –en una detallada comparança entre nort i sur de l'Ebre– i Andalusia).

El llibre es lo que es denomina una clau de pas en una disciplina científica porque es necessari consultar-la, tant si s'està d'acort com si s'està en contra. ¿Es pot continuar dient que els 'mossaraps' –lectes– no existien?, si, pero obviant l'investigació de Peñarroja. ¿Que es fara?, segur. Ya es fa i en determinats autors ni se'l menciona. La censura o l'ocultació son males praxis científiques i diuen molt de la condició ètica dels 'experts'. Ya que parle de la praxis científica; m'hauria agradat (es interes personal) un major contrast conjunt dels adversaris epistèmics –o per autors– i de les teories contraries. Estan en el lloc que l'autor estima pertinent, per eixemple, en cadascu dels apartats de les lleis fonetiques trobem comentaris, pero esta dispersió pot dificultar una millor panoràmica per als llecs i, no tant, per als entesos.

Hi ha un interrogant que engloba tota l'obra, encara que es referix al cas valencià es extensible a les altres parles: "¿a qué lengua deberíamos atribuir el conjunto de rasgos fónicos, léxicos y morfológicos analizados y su elenco de manifestaciones? No, desde luego, a un catalán o a un aragonés que no habían traspasado la barrera del Ebro. Y menos a un romance extinguido, pues el corpus de testimonios citado en los capítulos precedentes aparece bien activo a la altura del s. xiii, y con una fisonomía que no se ajusta, en absoluto, a un estado fósil, sino claramente innovador" (pp. 976-977).

Contra els elements: un pronostic

Traure l'obra ya ha segut un acte de valentia per a l'editorial (no solen ser 'amigues' de publicar contra la ciencia establida). I mes, d'un tema que partix inicialment d'una dissidencia sobre l'orige importat del valencià (tabu i intocable), que s'esten a tota una concepcio heretada en els estudis de llingüística historica i que implica als 'pares' (Menéndez, Zamora, Lapesa, Galmés...). L'atra part es la difusio i la repercussio epistemica (els efectes en el paradigma).

Publicar en castella o en catala no te massa problemes en els mijos de comunicacio... pero aumenten segons la tematica (i sobre tot en valencià no oficial). Ya es rar que l'hagen entrevistat en la SER... (2022) i para de contar. Ho se per experiencia.

Quan hi ha un conflicte sobre una qüestio, com es este cas, i el coneiximent depen o s'atribuix a un grup, el saber pert categoria i sol ser considerat una opinio; pero hi ha uns altres problemes afegits: "Los grupos que están en conflicto y participan del debate ideológico no admitirán con facilidad que lo que los Otros creen constituye conocimiento, sino que afirmarán que tales creencias son apenas opiniones" (Van Dijk 1999: 144). A voltes, ni opinions.

Intuixc que la resposta mes significativa sera el silenci (prou habitual, ha ocorregut unes altres voltes) (este text es redacta en 2023), o la descalificacio generica del coneiximent o de l'investigacio (raons: es una teoria superada, es lo mateix de sempre, no hi ha proves –lliteratura romanç–, es acientific – esta valoracio sol ser gratuïta, sense fonament–, va contra la romanistica internacional, les universitats de tot lo mon no ho avalen...).

Es poden negar els fets: "cuando se los ve como sostén de la posicion ideológica de los otros, aun si estos hechos son el resultado de investigaciones que se han llevado a cabo de acuerdo con los métodos científicos generalmente aceptados, que en otra investigación nunca serían cuestionados" (Van Dijk 1999: 145).

Una ultima possibilitat es que s'enjuntaran els que viuen de les beques publiques i dels departaments de les facultats pertinents i trauran algun llibre colectiu... en contra.

Conclusio

L'hipotesis d'unes varietats romaniques semblants –no identiques–entre el nord i el sur peninsular, en epoca musulmana, explica molt mes que la contraria, uns lectes distints i incompatibles segons la latitut.

¿Per qué dic que te mes poder explicatiu? Perque en la primera hi ha excepcions justificables majoritariament pel pas del temps, la cronologia (una hipotesis de baix nivell), mentres que en la segona les excepcions tenen mala justificacio o son contradictories en la propia hipotesis.

Ademes, concorda millor en l'extensa mostra de fets idiomatics aportats que les exigües mostres que la podrien contradir i que soporten la teoria contraria.

Este plantejament es 'normal' vist des d'un atre punt de vista: "Toda teoría abarcante atraviesa primero una época de clasicismo, en la que sólo se ven los hechos que encajan perfectamente en ella, y otra de complicaciones, en la que comienzan a presentarse las excepciones [...] Al final, las excepciones superan, a menudo, el número de los casos regulares" (Fleck 1986: 76). Es lo que li passa a la teoria rupturista-catalanista.

Afganistan: un pou sense fondo / Toni Fontelles

5/1/2025

Tenim massa problemes domèstics (finançament singular de Catalunya, polarisació extrema en la política, el cas Ábalos, l'hiperbòlica i teatral conducta d'alguns actors en la crisi migratòria de Canàries, el cas Errejón –ipareixia tan bon chic!–, faltava la dana, el desastre humà i econòmic i les seqüeles...), ja dic, massa maldecaps personals o propers com per a ocupar-nos dels de fora, però es

imprescindible que algunes voltes els mencionem, com a mínim per a que no s'obliden.

La nostra atenció està ocupada per l'invasió russa d'Ucraïna i la guerra, que la tenim a les portes de casa, i per la vergonyosa i inhumana massacre d'Israel contra els palestins i no palestins, ja els te tot igual (ho repetire una volta més: la criminal actuació d'Hamas en octubre de 2023 no justifica la venjança israeliana).

¿Per què volen que se'n vagin les tropes de Nacions Unides del Líban, perquè l'objectiu final del govern israelià és una reordenació territorial de la zona (volen tirar-los o matar-los a tots i quedar-se en tota la regió). No es exagerat, no s'amaguen.

Però tenim aquí, oblidat des de fa uns anys un crim contra les dones en Afganistan. Des de la precipitada eixida, de pressa i correguda, de les tropes internacionals, cada dia que passa els talibans en el poder asfixien un poquet més a les dones.

Al principi pareixia que els integristes islàmics anaven a respectar un poc, només un poc, a les dones i nenes, però no ha seguit ni es així. Al poc els impedien estudiar, en acabant no les deixaven eixir a soles pel carrer; per suposat, no poden ni treballar fora de casa ni participar en política o practicar deport, més tart se les obligà a tapar-se totalment i si no ho fan les poden assotar o pegar una tana; estes restriccions s'han acompanyat de la supressió de tacons i maquillatge; el quadro es completa en els matrimonis forçats inclús quan són nenes... i no fa molt les feren desaparèixer del tot, ni poden cantar ni es pot oir sa veu en públic...

En uns anys el regim dels talibans ha invisibilitzat de forma total a les dones, joves i chiquetes... només les deixen respirar, de moment.

Un apunt més, que es preparen en EEUU dones, minories i assimilats si guanya Trump i s'aplica el conegut Projecte 2025 (ultradretà i inspirat en la doctrina de l'Opus Dei...).

Igual que s'ha sancionat a Rússia, si la comunitat internacional volguera podrien ofegar econòmicament al govern. Ya se que la població patiria molt, ¿ara no patixen?, però alguna cosa s'haurà de fer.

Perquè si els talibans tenen armes és perquè algú els les ven i si algú els les ven és perquè tenen diners per a comprar-les. És dir, hi ha una producció (d'opi) que algú compra i permet de forma directa la supervivència del règim criminal.

¡Senyors i senyores!, Que Afganistan no es Rússia.

Imagens: ondacero.es, es.amnesty.org.

Fer com a que no fa mal / Josep Martinez Tub

13/1/2025

Fer com a que no fa mal. A banda d'enganyar-te, es agreujar el mal.

El dia a dia de Joan, era sempre intens. Si la faena el deixava de bon mati, li agradava començar fent unes taules d'eixercici. En acabant almorzar i a continuació, les tasques quotidianes, com traure els gossos, anar a comprar, o acompanyar a sa mare al mege si era el cas. Estes rutines no eren mai segures pel fet de que com era representant d'una fabrica de carto, a voltes li tocava començar pronte per haver quedat en algun client. Si est era de la zona de Castello o Alacant li costava eixir pronte de casa.

Tenia assignat un coche d'empresa, que a banda de la faena el gastava per a us particular, en l'aforro que

suponia per a la família el dispondre de dos vehiculs pagant-ne u nomes. Portava uns dies que a l'hora de moure, el coche, pareixia que a la bateria li venia justet per a arrancar. Era hivern, i com este dormia en el carrer sabia cert que eixe era el problema, començava a estar fluixa i en les primeres gelades es resentia. Pero en conte de passar pel taller, com estava en temporada baixa de faena preferia anar-se'n a casa i eixir a passejar els gossos, que eren la seua passio. La bateria si això ya aniria un atre dia, ya que tampoc feya tant de fret, i al cap i a la fi podia esperar.

"Si ya saps lo que has que fer i no ho fas, llavors estàs pijor que abans." – Confucio.

Aquella vesprada de dissabte en un descuit, el gos menut se li va soltar al vore a un amiguet en el que solia jugar en un descampat. En una arracada de les carantonyes va anar a parar baix d'un coche que passava pel seu costat, en l'única sort que la conductora al vore els gossos va minorar la marcha, com si anara a peu, pero aixina i tot el gos va arrastrar un poc la panxa per terra provocant-li unes roçadures de mija panxa cap arrere.

Rapidament, se'n va anar a casa per a portar-lo al veterinari d'urgències. Al primer colp de clau el coche va fallar, malaint-ho tot, al segon colp va moure. El recorregut era de vora sis quilometres. Havia quedat en la veterinaria vore en quinze minuts. De camí anava pensant en la dichosa bateria del coche, que casi l'havia deixat tirat per culpa d'ell per no voler anar a canviar-la, avisat com estava, per les senyals que esta venia donant i sabedor de lo que devia de fer.

En el carrer del veterinari no va trobar lloc per aparcar, aixina que aprofitant que el carrer era ample va aparcar en la porta de la clinica, damunt la vora, jugant-se-la a ser denunciat, cosa que li donava lo mateix, ya que pensant en el gos, no s'atrevia a fer-lo caminar per a no empijorar la ferida, ya que desconeixia l'alcanç real d'esta.

Allo va supondre l'haver de deixar encesos els quatre intermitents del vehicul. Passats vinticinco minuts la visita havia acabat. Per sort l'animal no tenia res trencat ni cap hemorragia. Tot passava per les roçadures vistes en un principi, i que en unes dies a base de pomada i antiinflamatoris, deuria d'estar curat. Aixina i tot, els primers dies calia estar vigilant a com orinava i feya de ventre per a descartar sanc interna. A l'hora d'anar-se'n va ser quan el "Karma" li va recordar a Confucio. La bateria del coche definitivament va deixar d'anar deixant-lo tirat, un dissabte per la vesprada, d'amunt la vora, en el gos convalescent en el maleter, sense que la dona poguera anar a per ell, per estar treballant, i damunt el dilluns a primera hora tenia cita per a passar la ITV. L'embolic en el que s'havia clavat ells a soles era tot manco menut.

En l'optimisme que el caracterisava, tocava pensar a pressa. Abans de perdre-ho tot li quedaven dos opcions. Tot passava en primer lloc per tocar a la grua per a que vinguera a moure-li el coche. Eren les sis i mija de la vesprada, si esta venia pronte, podria anar al centre comercial a on estava l'unic taller del rogle que obria dissabte fins les nou i mija de la nit, i en un poquet de sort li canviarien la maleïda bateria i tot solucionat, com finalment aixina va ser.

De tornada a casa la reflexio era clara. Moltes voltes nos clavem en problemes i situacions incomodes per fer com a que no fa mal, nos enganyem i en veritat estem pijor. El poble valencià en este tipo de situacions, som unics, i per a mostra un boto.

Valencia en valencià davant "València" Balansia oficial a dia de hui, en el catala de la AVLI.

Des de Maig de 2023 que foren les ultimes eleccions, al guanyar i posar-se al front de la Generalitat Valenciana El PP i Vox "els muy valensianos" varen prometre que anaven a canviar-ho. Mira per a on estem ya en 2025, any i mig despuix l'accent a la catalana posat en el seu moment pels acomplexats i antivalencians del Psoe, Compromis i cia, seguix sent l'oficial.

Vullc pensar que es perque **Pepe Gotera i Otilio** tenen molta faena i no han pogut vindre a canviar-lo. Haha.

Per desgracia la realitat es mes trista. Si tirem d'hemeroteca nos trobem en que el personage que hui està al front de la Generalitat Valenciana, Carlos Mazón, es el mateix que en 1999 quan Zaplana, vos sona este atre personage, el va posar a dirigir l'IVAJ, substituint a Chimo Lanuza, lo primer que va fer va ser llevar **Les Normes d'El Puig** substituint-les per les "**Bases Ortografiques del '32**" preambul de la que nos estava a punt de caure en la AVLI, que si be ya estava creada des de Setembre de 1998, esta no se va constituir fins a Juliol del 2001.

Resulta que despuix del desastre provocat per la punyetera Dana del 29/10/2024, el mateix personage "Mazón" que en les hores mes importants del desastre no va estar en el seu lloc, i tampoc aclarix ben be a on i lo que estava fent, es nega a deixar el carrec a pesar dels 224 morts i 3 desapareguts. Coneixent la poca categoria de **la classe politica de tot l'estat** que no dimitixca, el poble, segons pareix, ho tenim assumit com a "normal".

Ara be que hi haja gent que encara l'excuse, en que "pobret, es que des de l'estat tampoc l'informaren be" es de traca. Per supost que aci tenen la culpa els uns, de dretes, i els atres, d'esquerres, pero es que en este país, als mals politics, el poble, no tenim nassos de fer que dimitixca ningú. I ahi els tenim mal gestionant i posant traves per a que les ajudes, promeses, no apleguen en la fluïdea i necessitat que tenen les persones afectades.

No volies caldo, tres tasses.

Resulta que ara el PP, eixe partit tan "valencià", en Madrit negocia i vota en companyia de Junts, el partit de Carles Puigdemont, per a tractar de tombar al govern de l'Estat.

I es esta i no una atra la rao del per qué el nom de, "Balansia – València" seguix i seguira en catala, ya que els valencians, com a moneda de canvi que som per a tots els partits politics pancaespanyolistes, no s'atreviran a canviar-ho. Sabedors i segurs, tots ells, que els valencians per molt que nos estiguen fotent, mai recordarem ni posarem en marcha el dit de Confuci: "si ya saps lo que has de fer i no ho fas, llavors estas pijor que abans".

En conte de revalencianisar-nos, recolzar i fer grans els nostres partits politics, per a poder decidir quí som i cap a ón volem anar, la majoria, de moment, preferix...

Fer com a que no fa mal.

Coses de Tub.

Estafa piramidal / Toni Fontelles

15/1/2025

El gran capital (bancs i riquissims), la cort mediatica (mijos de desinformacio i opinadors varis) i alguns periodics supostament rigorosos (alineats en el neolliberalisme extrem) porten una quarantena d'anys predicant-malparlant contra el sistema public de pensions.

L'argument mes antic i mes estès era i es l'insostenibilitat del model.

Si no recorde mal, fon en 1986 quan José Piñera, ministre de la dictadura pinochetista, publicà un primer informe alarmant sobre la necessitat de reformar les pensions publiques en Espanya. Ell fon qui privatisà el sistema en Chile. Venia a dir que en el pas dels anys la 'caixa comuna' s'aprimaria i acabaria per desapareixer o per no poder pagar la prestacio als jubilats cada volta mes numerosos, en contrast en la minvant classe pagana (els cotisants a la Seguritat Social).

Mes destrellat, inhumana i salvatge, fon el ministre japonès d'Economia Taro Aso (*El Mundo* 22-1-2013, edicio digital) que 'exigi' als ancians que es moriren pronte per a que l'estat no haguera de pagar l'atencio medica d'ells.

A pesar de la falsetat i desconfirmacio empirica del pronostic alarmant (son com l'augur meteorologic de les 'cabañuelas'), ¿algu creu que han parat? No. Han mallat fins que la falacia s'ha escampat i no es rar el conegut o amic que encara treballa i te diu 'yo no cobrare la jubilacio com tu' o 'quan yo aplegue no hi haura diners'.

En els dos casos la desinformacio es manifesta, porque es irrellevant que hi haja diners o no en la vedriola de la Seguritat Social. En l'hipotetic cas que les aportacions dels ocupats foren insuficients es poden suplir en una assignacio com es fa en unes atres partides presupostaries.

Ademes, els poreguites i els critics i els denostadors haurien de vore –no volen vore– que mai com ara (2025) hi ha hagut tants cotisants a la Seguritat Social i que conforme pugen els salaris major sera la recaptacio colectiva. Aço no lleva que previsiblement, per l'aument del periodo necessari i computable, les percepcions baixen a la llarga.

Curiosament, estos adalits de lo privat i oposts a lo public no plantegen un debat rellevant com les dobles pensions que concorren en aquelles persones que havent treballat reben la propia i ademes, quan correspon, la de viudetat fins al llimit maxim de la percepcio.

Este privilegi procedix de quan les dones eren nomes 'ames de casa' i si faltava el marit es quedaven desamparades, en una ma davant i una ma darrere. La vida es hui un poc diferent i aço s'hauria d'arreglar.

Ya dic, no contents en l'endevinacio de que el sistema fallaria o que seria inaguantable, hui l'ataquen directament com ha fet Albert Rivera, l'exdirigent de Ciudadanos, el 'podemos de la dreta' (com volia Isidre Fainé, president de La Caixa fins a 2016). Rivera ha manifestat ara (no abans, quan era 'politic' i el defenia) que este pagament es una 'estafa piramidal' (*Business Insider España* 8-1-2025, edicio digital). Esta modalitat d'estafa consistix fonamentalment en que els nous 'jugadors' son els que paguen els beneficis dels mes antics, que no tenen garantides les tornes o les ganancies derivades de l'inversio.

Estos critics son els que propugnen un sistema individual de capitalisacio que gestionarien els bancs (inaturalment!), pero que en cas de dificultats trobaria l'aval ultim de l'estat, o siga, tots. Es una variant dels negocis privats en suport public, els guanys per a l'empresa i les perdues per al govern-ciutadans. El prototip: Valmor que gestionà el circuit de carreres de Valencia i que fon comprada per la Generalitat per un euro... mes els 30 millions de deute... (els propietaris no tornaren ni un gallet de lo que cobraren, i la justicia no va vore perjuï economic per a les arques publiques).

Estes idees recurrents es basen en el neolliberalisme mes extrem i es justifiquen en l'individualisme casi solipsiste de l'egoisme racional que ve a dir que les persones haurien d'actuar nomes pel seu interes i perseguir les metes i desijos propis, sense preocupar-se pels interessos o el benestar dels atres. Desapareix del mapa la solidaritat intergeneracional temporal i espacial.

L'exvicepresident de cultura i 'esports' del Consell Vicente Barrera ha defes les mides ultralliberals del president argenti Javier Milei que son les que Espanya necessita: "gestión, sentido común, afrontar la realidad, mucha motosierra y acabar con el infierno fiscal" (*Levante-EMV* 8-1-2025: 2). Pos que els ho diga a la cara als damnificats per la riuada del 290 ("La factura de la dana ya supera los 22.000 millones" *Levante-EMV* 15-12-2024: 1) o en major propietat als del 'infern' de California (giner 2025), que no tenen ni bombers ni agua (estiguen atents a les ajudes que rebran estos perjudicats).

Imagens: web-assets.esetstatic.com, cronicaglobal.elespanol.com,
todossomoscolombia.org.

Mazón frivolisa en la guerra en Gaza / J. Masia

20/1/2025

A la falta d'intel·ligència de la dreta, corroborada per diversos estudis psicològics mencionats en articles meus, se l'ha d'afegir, la significativa falta d'empatia. L'història de Sudamèrica és un bon exemple de la convergència genètica i imborrable de la dreta en els últims representada per l'intervencionisme d'un 'estat terrorista', EEUU, com han definit i demostrat, entre molts altres i en milers de pàgines Noam Chomsky o Eduardo Galeano. L'èxit dels reaccionaris en bona part del món veu d'estes arrels profundes americanes.

Dir que Carlos Mazón, el cantant del Ventorro, ment més que parla no es cap primícia, de fet quan busques l'entrada 'mentiros' apareix en els diccionaris la seua foto, ¡Ains, si només fora la seua foto!

La declaració de Mazón és: "Le doy la enhorabuena al pueblo de Gaza, que ayer nos enteramos que van a recibir más de 24 millones de euros en ayudas directas. Me alegro mucho por el pueblo de Gaza, de verdad que me alegro mucho. La Generalitat Valenciana va a recibir cero ayudas directas del Gobierno de Sánchez". Has de carir d'intel·ligència i empatia per a frivolisar o comparar les ajudes del govern central de 24 milions a Gaza en les que rep l'impersonal i "imbecil" Comunitat Valenciana –yo li dic de Veïns–.

Obric un parentesis sobre el nomenet, aixina la sentència, encertadament Emilio Attard, el conservador i creador de l'engendre despersonalisador, lliguen els dos articles meus sobre la qüestió i l'adopció acrítica i massiva pel desgraciat poble valencià: <https://www.accionacionalistavalenciana.com/els-imbecils-de-la-comunitat-valenciana-i-j-masia>; per fer-ho una miqueta més digne em referiré com he fet sempre: la nostra nació. A més, l'ha rematat la nefasta AVL que canvià els toponims històrics, però com els molls s'ho mengen tot...

Tornem, es mesquina, injusta, inapropiada i odiosa la **patetica comparacio**, m'imagine que els *brillants* i ben pagats assessors o ell mateixa pensen que trobaren una ingeniosa o exitosa formula argumentativa, quan lo que feen es donar-li la rao a Albert Einstein: l'estupidea es infinita. Comparar una guerra en un desastre natural no admet cap equiparacio, porque este recurs retoric necessita elements comuns o mes elements comuns que distints. Es una utilisacio politica en la pijor accepcio del terme: interessada i no objetiva.

L'abando de la llogica el tenen ben depres les gavines o aguiletes que redoblen l'aposta en **xenofobia pura i dura**: "Si pides la ayuda en árabe llega antes" (ElDiario, 16-1-2025). No debades, utilise la formula magistral del prestigios juriste i magistrat emerit del Suprem, José A. Martín Pallin: tenim **dreta extrema i extrema dreta**.

Si no hi ha suficient en totes les astracanades i destarifos anteriors, la similitut es simplement mentira: "Según los [datos publicados por Moncloa](https://www.lamoncloa.gob.es/info-dana/Paginas/2025/150125-datos-seguimiento-actuaciones-gobierno.aspx) y actualizados a fecha de 15 de enero, el Gobierno ha movilizado recursos por valor de 16.600 millones de euros relacionadas con la DANA. En cuanto al importe abonado hasta la fecha, suma ya más de 1.400 millones de euros tras recibir 355.061 solicitudes de ayuda, de las que 128.001 se han resuelto y 290.764 están en tramitación" (ElDiario, 16-1-2025). Aci les sifres <https://www.lamoncloa.gob.es/info-dana/Paginas/2025/150125-datos-seguimiento-actuaciones-gobierno.aspx>. La majoria de les ajudes son a fondo perdut (el 28-11-2024 ya apareixien anunciades en un mig gens afi al govern espanyol: esdiario.com) i no com afirmà en les Corts el furtafantes popular de que totes les han de tornar en interessos.

I mentir es l'estrategia que utilisen cada vegada que obrin la boca.

El periodiste de dretes, Carlos Alsina, acorralà a l'espantapardals de Nuñez Feijoó, observen cóm evità contestar a les refutacions directes:

https://x.com/DiegoRBCA/status/1878850113277423683?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1878850113277423683%7Ctwgr%5Ea1415c1ebf73049eaefb250ad82a449275a4c670%7Ctwcon%5Es1&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.publico.es%2Ftremending%2Ffeijoo-embarranca-preguntas-alsina-sobre-mazon-dana-final-parece-le-quema-silla.html

La veritat ni està ni se l'espera. ¿Per qué els advocats cristians no els porten a juí per violar un manament diví? Puix perque son de la mateixa fornada. Friedrich Nietzsche escriue que l'últim cristia mori en la creu, de fet, l'ampla majoria dels seguidors son de: **Jesus pequé, ¿quàn ixca d'aci a quí fotre?** Escondrinyen una miqueta i descobriran la composicio del govern nacionalcatoliciste valencià, com en els vells temps.

Si faltava algu en la festa de l'imperialisme i el catolicisme mes ranci, afigen a l'empanada el neoliberalisme. El patetic espectacul de Trump I de Groenlandia i la companyia d'emuladors el compren molts borregos com si fora de veres. Han prostituit la politica i convertit els acontentiments en **fets alternatius**, es una obra de teatre, serie o llibre a on es permeten totes les llicencies possibles i es creu tot.

Els humans saben fer desconexions temporals o racionals baix l'influencia conscient d'estos elements culturals, pero els ultres convertixen la **perdua del juí de realitat** en vital i perenne perque lo que pretenen es manipular als docils i exasperar a l'enemic.

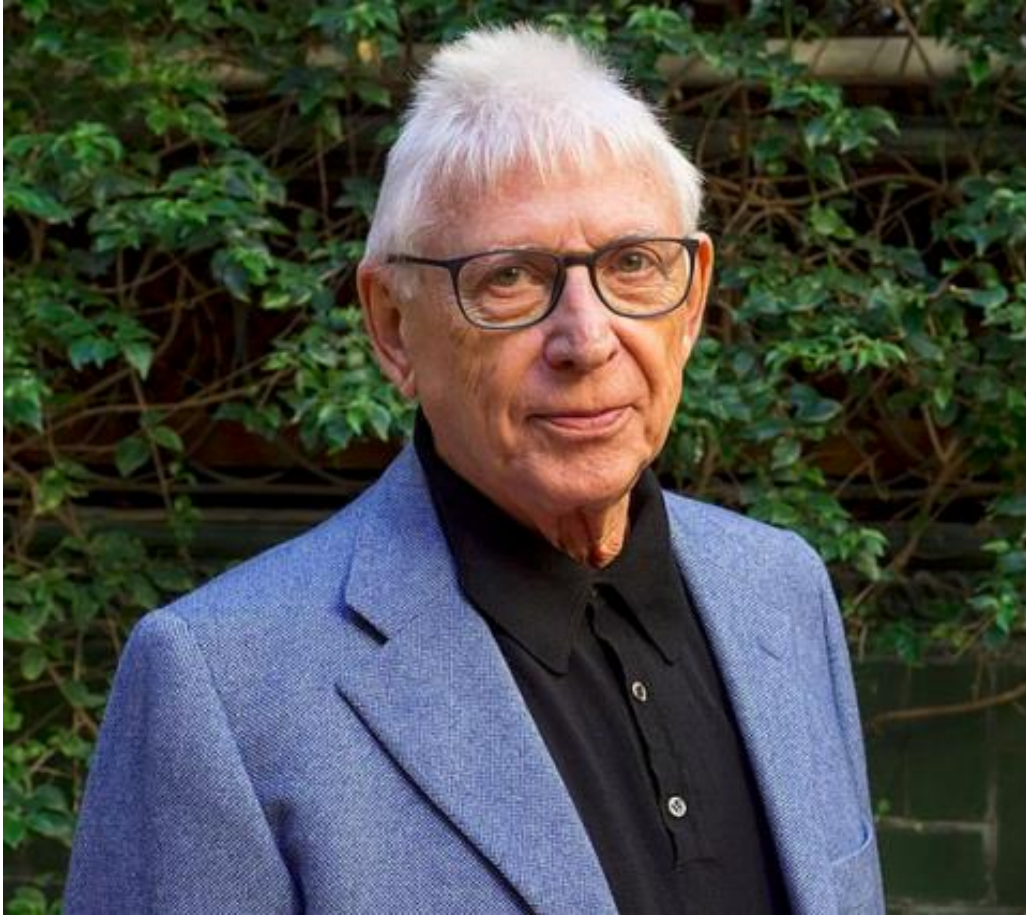
La mentira, l'assuncio de la contradicció permanent en el doblepensar, l'immoralitat, el negacionisme climatic, l'atac al feminisme, l'homofobia de l'atre –no la dels companys de partit–, l'aporofobia, l'oblit, la seleccio interessada, ocultar, deformar i crear *ex novo* formen part indissociable d'una ideologia i discurs execrable, al que nomes l'intel·ligencia i l'etica li fan front.

Imagens: RMB, elconfidencial.com.

La desmemoria de Raimon / Toni Fontelles

24/1/2025

Complim anys, les dates ballen i els recòrts es tornen mes difusos. Es lo que em passa a mi i lo que li passa a Raimon (Ramón Pelegrero Sanchis, Xativa 1940). Te 84 anys.

En una entrevista (*Las Provincias* 15-12-2024: 56-57) afirmava que "Se dan cuenta [les persones] que forman parte de una cosa que Fuster llamaba països catalans, que no han existido nunca y no existirán [...] He sido muy amigo de Fuster pero su idea era un desiderátum. Fuster muchas veces escribía no lo que había sino lo que para él tendría que haber".

iHome! Ad estes altures descobrir America diu molt poc del descobridor. He escrit un llibre sobre la realitat o irrealitat del concepte (aprofite per a publicitar-lo: *Els Països Catalans: entre l'entelequia i la materialisacio*, 2022).

Dira lo que voldra, pero ell coneix de primera ma el desplegament i la difusio de l'idea dels Països Catalans (PPCC) durant sa vida. I ho coneix perque ha participat d'eixe ecosistema ideologic.

Error: Fuster no inventà els PPCC

Es bo recordar que Fuster no fon un gran 'inventor' i manco d'este concepte, si que fon un difusor en els anys 60 de la passada centuria, pero l'idea ya estava apuntada en la Gran Catalunya de principis del sigle XX (Prat de la Riba), en Ferran Soldevilla (1923), Joan Coromines ya parla dels Països Catalans (1950-1954), com tambe ho fara Antoni Maria Badia (1964); modernament tenim una evolucio terminologica en la Catalanofonia de Miquel Àngel Pradilla (2015).

Desmemoria

En la mateixa entrevista Raimon assegura que "No me gustaba el término porque en Valencia uno no ha dicho nunca que es catalán". Igual ell no, pero el propi Fuster es definia en el desaparegut diari *Informaciones*, 2-5-1977 (Masia 2021: 243): "Yo [Fuster] soy un modesto fulano de Sueca que habla catalán y que se siente nacionalmente catalán", i abans que ell Carles Salvador en una entrevista en *La Revista* (1933) responia sobre la seua condicio nacional: "Valencià de la ciutat de València, declaro que sóc català. Història, llengua, cultura i voluntat es concerten per a declarar la meva no catalanofília, sinó la meva absoluta catalanitat" (Gimeno 2019: 146). Tambe proclamaren sa catalanitat nacional un grapat de partits i partidets de la transicio (Moviment d'Alliberament Comunista, Partit Socialista del País Valencià, Unió Democràtica del País Valencià, Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans, Partit Demòcrata Liberal del País Valencià, Partit Socialista Valencià...) (Fabregat 1976, 1977, 1978).

Fuster i la falacia

Segons Lluís Fornés, Fuster fon victima, sabent o ignorant, d'un silogisme pervers: "1-Si el nom «científic» de la llengua és catalana, 2.-i els valencians parlen català... 3.-Conclusió: els valencians són catalans." (Valenciadiari 17-12-2024, edicio electronica).

Esta volta no hi ha tal 'perversio', es tracta nomes d'una falacia non sequitur (la conclusio no se segueix de les premisses). Est error ya el comete Carles Salvador quan en una carta al poeta castellanenc Bernat Artola, en 1952, (original en Simbor 1983: 90) afirmava que tant ell com l'atre serien catalans: "el camí de Carner, de López-Picó, de Josep Maria de Sagarra, catalans ells com vós i com jo per la llengua que parlem". Es dir, el corolari de l'identitat de llengua es l'identitat social. Aixina, els austriacs son alemanys, els nortamericans son anglesos, els congolenys son portuguesos o els peruans son espanyols.

Ya dic, no hi ha 'perversio', hi ha ignorancia, tant en Fuster com en els fusterians.

L'estrategia es la mateixa de sempre, minimisar el fet o llevar-li importancia (per a acte seguit afirmar que veem fantasmes) i separar-se del foc... aquells que l'han atiat o han convixcut en ell.

BIBLIOGRAFIA CITADA

FABREGAT, Amadeu (1976), *Partits polítics al País Valencià-1*, Valencia, Eliseu Climent.

— (1977), *Partits polítics al País Valencià-2*, Valencia, Eliseu Climent.

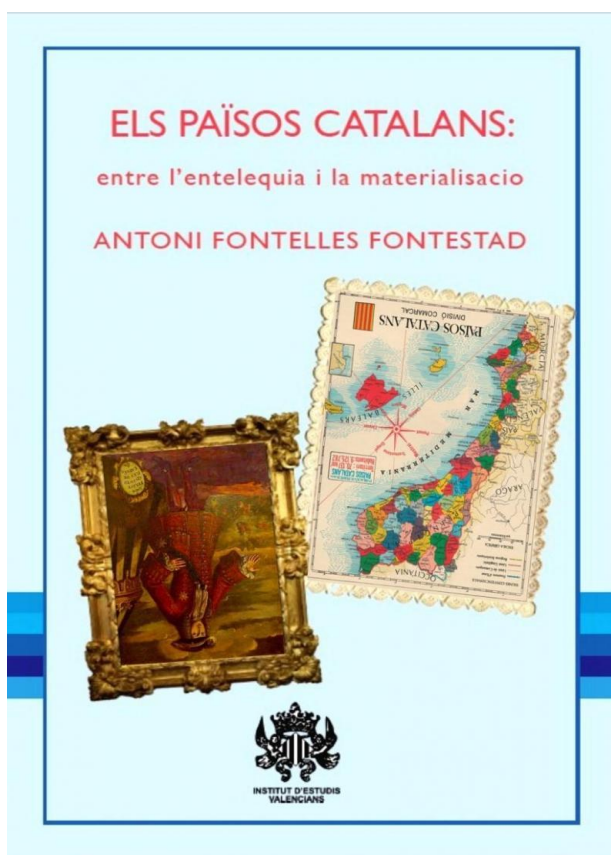
— (1978), *Converses extraparlamentàries*, Valencia, Eliseu Climent.

GIMENO, Manuel (2019), *Valencia: llengua i patria. Veritats històriques del conflicte identitari*, Castello de la Plana, Mosseguello.

MASIA, Jesu (2021), *El conflicte identitari. Del valencianisme de preguerra fins a la comunitat catalànica*, Valencia, Institut d'Estudis Valencians.

SIMBOR, Vicent (1983), *Carles Salvador i Gimeno: una obra decisiva*, Valencia, Diputació de Valencia.

Imagens: Wikipedia, ACNV.

L'hipersensibilisació de les minories: dones i gitanos (I) / J. Masia

29/1/2025

L'atenció es selectiva i les minories patixen conductes prejuïcioses. Si el grau d'implicació d'una persona o col·lectiu en qualsevol tema es baix, la reacció d'uns altres li podrà pareixer exagerada. Parem atenció, no parlem de l'assumpte o concepte en si, està clar que objectivament n'hi ha alguns que són més importants, sinó de l'aspecte relacional que és la causa i marca l'intensitat de la reacció i és més difícil d'escondrijar. I com pensar costa temps, diners, sanc, suor i llàgrimes puix ja tenim l'embolic que es materialitza en la falta d'empatia.

Quan u analitza un tema, **la distància marca l'intensitat de la reacció. Tot lo mon, és a dir, tot lo mon és pusilanim quan defen lo que li afecta**, per això, l'equidistància és més coyuntural que estructural. És més fàcil revisar objectivament o opinar, sense banyar-te, sobre una qüestió per la que no tens massa o gens d'interès. Però quan a lo que penses se li suma l'emoció, la filiació i els sentiments la cosa canvia substancialment, llavors, tot lo mon es torna pusilanim o radical. Aixina que, en general i exceptuant casos extrems de minories anòmiques com el terrorisme, tots som radicals en lo que nos interessa i neutrals, equànims o moderats en lo que nos importa ben poc. **El trage de centrat, que vist molt, sol ser un parany.** Espai en els que es presenten com a neutrals, condescendents, purs, distants perquè se'ls ha de requerir arguments o concloure que adopten eixa postura perquè els importa un pito de lo que parlen.

Al remat, sense estudis de lògica, psicologia, lingüística o ètica més la necessària honradea és difícil detectar la mentida i és impossible denunciar-la.

La denúncia és vida per al col·lectiu damnificat, és la mostra de la seua existència que es vehicula en la **creació de conflicte**, pot escarotar, però és legítim, és la forma que tenen de defensar la seua dignitat o els seus interessos. Revisar els nostres punts de vista no és beure cicut. Podem optar per la 'feminisació' del llenguatge, molts no entengueren que no es tractava de lingüística sinó de l'exposició o la visualització d'una discriminació que es consolida en la llengua; busquen el significat de 'zorro' i 'zorra' en la RAE.

Una societat monolítica no a soles és conservadora, avorrida i involutiva sinó que a més deixa fora tendències, drets, emocions, pensaments que quan provenen de les minories creen societats més respectuoses i que estan a favor de l'esperit del temps, és a dir, **les minories són les principals causants del canvi social**. Sindicats, ecologistes i feministes han creat les democràcies actuals, el canvi no han vingut des de dalt sinó des de baix.

Bona part de la societat, en concret els reaccionaris s'han opost i han lluitat contra els avanços: l'abort, la llibertat sexual, la lliure expressió, el paper de la dona, els drets civils o laborals i la defensa dels drets humans. El mur o bloc espanyolíssim que han tingut enfront ha seguit el franquisme sociològic de la dreta espanyola en l'inestimable ajuda de la dreta perifèrica del PNV o CiU que els ha donat estabilitat per a que governaren; són els que un dia són **terroristes** i a l'altre són **sants**.

El pensament i l'acció depenen del grau d'implicació. Se faria estrany veure en una manifestació a favor de la sanitat pública a Juan Roig.

No sorprenen en absolut determinades actituds públiques, però si la grosseria en la que es manifesten, per exemple la de bona part de la judicatura, **marcadament conservadora**. El nou representant, però no l'últim, de les brofegades es el jutge de l'Audiencia Nacional, Eloy Velasco, referint-se a la exministra i eurodiputada, Irene Montero, despectivament, com a "cajera de supermercado" quan raonava sobre el consentiment i la llei coneguda com: només sí, es sí. Yo el recusaria per dir estupidees i per ser un **classiste**.

Repte a qualsevol a que es lligga el brillant curriculum de Montero que cap crític té; em tocà fer-ho fa una parell d'anys front al major acossament ultra de l'història moderna, també per part de la policia política inventora de mentires del PP, com es fa en les millors dictadures, contra ella i el seu partit, sobre tot quan dubtaven de la valua personal i condicionaven el seu exit a ser dona de Pablo Iglesias (lo d'Ana Botella sí que es un atre cantar).

Imagens: ruizhealytimes.com, diariocritico.com.

L'hipersensibilisacio de les minories: dones i gitanos (i II) / J. Masia

31/1/2025

Els excessos dominen l'escena. Hem llegit molts desgavells com el de l'expresident madrilenya, Esperanza Aguirre, quan afirmava que no arribava a final de mes. Anem a pijor perquè les ayusades (eixides de to i prejuïns de l'actual presidenta de la comunitat de Madrid) son diaries. **L'hiperbole es el recurs retoric per excelencia de la politica i el producte es la polarisacio.**

Els gitanos pobres

Que una dissenyadora com Agatha Ruiz de la Prada diga que viu com 'una gitana', a banda de ser mentira perquè no s'ho creu ningú és un prejuï de manual de primer de carrera de psicologia.

I encara que siga una frase com la de 'treballe com un negre', 'm'enganyen com a un chinenc' o 'no hi ha moros en la costa' reflectixen prejuïns consolidats en el castella. El gitanos i cantants com Pitingo o Lolita Flores s'han manifestat en contra indicant que son: "comentarios muy desafortunados i racista", el primer, i ella li contestà: "Te has pasado cien 100 pueblos, basta de racismo. Hay gente, desgraciadamente, que no puede vivir como tú porque no tienen trabajo, gitanos o payos". Està clar que el comentari es indigne, una altra cosa es si la declarant es conscient (Huelva24, 20-1-25). En tot cas, senyalar-ho es sempre positiu per a la reflexio i la pedagogia colectiva. A vore si Agatha i cia. Deprenen i els mijos de comunicacio paren els peus als brofecs, porque aço ultim es lo que mes molestà a Flores: "Lo peor es que nadie del programa le haya llamado la atención.". S'ha naturalisat la grosseria, la pocaverkonya, la mentira i l'exageracio.

La violencia de genero

Un juge te com a missio exclusiva dilucidar la veritat, pero aço no justifica presuposicions o comentaris que haurien de ser expressats en major correccio.

Raone sobre el cas de l'actriu Elisa Mouliaá en l'expolitic de Sumar, Iñigo Errejón, el juge es referi a si li chuplà les mamelles, li tocà el cul (no sabia yo que en el registre formal del llenguage juridic-administratiu es recomanaven estes paraules) o li preguntava el perquè es trague el pene Errejón (per a referir-se a l'orgue masculí si que fon correcte, no li digue pardal, cacauet, canut o flauta), no ho se, a lo millor la trague a passejar per a jugar al parchis. Rebe tantes critiques el seu to cap a Mouiliaá que el CGPJ li ha obert un expedient que servirà per a norres i ell ha demanat ampar.

Hi ha una evident dificultat de prova en la victima i una **falta de formacio en violencia de genero entre la judicatura.**

No hauriem d'oblidar al personage Errejón, des de la criptica o ridicula carta de dimissio, les seues declaracions sobre l'assunt i els casos sobre les seues adiccions, almenys moralment, el deixen per terra.

Es dificil entendre les reaccions de les dones someses, agredides o violades, perque tarden mes de 8 anys en denunciar, punt al que arriben a través de l'empoderament que els facilita el seu circul mes proxim, motivades per la consciencia de que els fills s'enteren o el suport de sicolecs o de siquiatres. Igual que per a construir un pont has de ser ingenier per a entendre-les hauries de ser sicolec per a fer una pericial. Com la majoria de la poblacio no te esta carrera, almenys una formacio en empatia, violencia de genero o llectures sobre el tema haurien de ser exigides als lliures opinadors que revictimisen a la victima per miseria intelectual i moral. ¡Manco logaritmes neperians i mes formacio en inteligencia emocional!

La violencia de genero està infrarepresentada, els motius de la tardança en denunciar son l'assuncio de la seua condicio de ser inferior, la dependencia economica, la por, la vergonya o perque pensen que no seran cregudes, raons de molt de pes i totes elles suficients, per si mateixa, per a ocultar el delit. Una vegada estan preparades han de reviure el trauma i aço mai es facil, mes encara quan el juge no enten que la busqueda de la veritat no està renyida en una argumentacio lo mes precisa i correcta possible i ajustada a la llogica i el registre formal que toca.

El valencianisme mes coherent com el simulacre, mes fluit, contradictori i desllavaçat del regionalisme han patit l'incomprensio, molts no entenen fer tanta força en la reclamacio llingüistica i/o politica i per aço han comprat el fals relat de la valenciania impossible del pancatalanisme (Compromís, PSOE, Podemos o Sumar) o la del pancaespanyolisme (PP i VOX) acriticament i el mal es incalculable en la cohesio, el manteniment de la cultura i la reivindicacio politica.

A fi de contes, hauriem de fer esforços per a entendre l'alteritat si volem progressar. El coneiximent es llibertari.

Imagens: jafep.com. elconfidencial.com

